

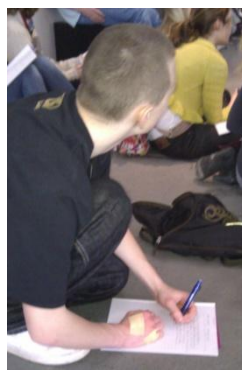
Æstetiske læreprocesser – at sige ja

Æstetik handler om kvalitet, dybde, meningsfuldhed – uanset om det er smukt eller hæsligt. Det handler om at vende op og ned på vores forståelse, overskride og flytte grænser, at involvere sig og være i forhold til stoffet, til proces og budskab sig selv og hinanden. Det er relationen mellem indtryk og udtryk. Indtryk, der rammer os via sanser, følelser og oplevelser – og herefter bearbejdes vha. fag, skabe sammenhæng og tage stilling, formidle sin viden og holdning på en nuanceret måde, blande sig i debatten og dermed bidrage til fællesskabet og kulturen.

I æstetiske læreprocesser forenes indtryk og udtryk, fordybning og formgivning i en skabende proces. Målet med de æstetiske læreprocesser er at bryde den rutinemæssige, logiske tænkning, at røre ved noget og blive berørt, at fascinere og blive fascineret. Et bæredygtigt liv i en bæredygtig verden. At være involveret, undersøge, vide noget og have noget på hjertet.

Indhold – hvad er meningen?

Sanserne – byggesten
Vi er født nysgerrige
Stemningen
Fantasi og forestillingsevne
Den følelsesmæssig intelligens
– personligt plan med selvindsigt
Sproget – det logiske og det æstetiske
Følelsesmæssig intelligens
-socialt plan med relationer og fællesskab
Tænkning
Spørgsmål er vigtigere end svar
Lytte indad, indad – til vores intension
Samtale
Mulighedssky – Crazy/possibility time
Indtryk – Udtryk, Talens træ
Bevidstheden
5 tanker for fremtiden
Det moderne menneske
Lærerens betydning
Skabende tænkning, samtale og arbejde
Læringsmiljø – lærende organisation
De æstetiske læreprocesser på Bifrost
Rev. 7-10-2012

Hvad er meningen med Bifrost og skolegang?

Overordnet set ønsker vi, at børnene bliver bedre til at forstå sig selv, andre, deres omverden og kunne skabe det bedst mulige liv. At kunne udtrykke følelser og tanker via forskellige og mangeartede sprog har betydning for evnen til at kunne forstå sig selv, andre og omverdenen. Det stiller krav til børn og voksne, samværsformer, indholdet, læreprocessen, læremiljøet. Alt er ikke kvalitet. Det er ikke alt, som støtter og fremmer denne forståelse. Det store spørgsmål er, hvad støtter og fremmer livsduelighed?

At skabe sig det bedst mulige liv, et bæredygtigt liv i en bæredygtig verden, kræver at vi kan forestille os nye veje. At vi kan finde/skabe nye veje til at løse komplekse problemer og evt. ændre retning. Vi må kickstarte empatien og kreativiteten i os selv og samfundet. Vi må satse på menneskelig kapital og vækst.

Skolesystemet i Danmark er indrettet efter industrialiseringstankegangen – og efterhånden er der justeret på forskellig vis. I forbindelse med industrialiseringen blev menneskets evne til at få idéer gjort til et job i en udviklingsafdeling. Medarbejderne skulle nemlig opøve evnen til at gentage 'det samme igen-igen', så det blev mere og mere effektivt. Kontrol og test blev indført som middel til at sikre, at alle ydede det optimale og resultatet bedst muligt i forhold til givne standarder. Denne tilgang har også medført udbrændthed,

stress, nedslidning, opfattelsen af ikke at kunne noget, ensomhed, mange funktionelle analfabeter der går ud af 9. klasse, livsstilssygdomme, misbrug, sundhedskrise...

Nu sættes der fokus på trivsel. Konsulenter arbejder på højtryk for at forandre vores tankegang, måde at være sammen på, prioritering af hvad vi mødes om, hvad der giver mening – i workshops og på kurser. Forskere og erhvervsfolk gør opmærksom på, at vi nu har brug for medarbejdere og mennesker i det hele taget, der kan tænke selv, improvisere, samarbejde, selvledelse, ...

... Vi er kort og kort kommet bagefter; vi har bevæget os i bagefter ind i fremtiden. Vi er ikke kommet bagefter andre lande, men bagefter vore egne potentialer. Vi har stædigt, systematisk og vedvarende insisteret på at forstå og løse fremtidens folkeskoleudfordringer og problemer med fortidens tænkning, modeller og svar. Og meget af det er forældet og ubrugeligt, ikke fordi det i sig selv er dårligt eller forkert, men fordi det ikke svarer til den samfunds- og globale situation, som Danmark befinder sig i. Det gamle industrisamfund er afløst af et helt andet samfund, og også dette samfund ændrer sig hastigt. Det gør de gamle svar og modeller ubrugelige.

Vi skal lytte til fremtiden. Vi skal lære af fremtiden. Vi skal stille spørgsmålet: Hvad kræver fremtiden af os? Vi skal ikke se på de gamle svar, men spørge: Hvilke potentialer har vi som samfund? Vi skal ikke tælle og måle, før vi er sikre på, hvad der tæller og hvad der skal tælles – og hvordan det skal tælles. Det er ikke alt, der tælles, der tæller; og det er ikke alt, der tæller, der tælles. Og det er ikke alt, som vi ønsker at tælle, som vi er i stand til at tælle på måder, der giver meningsfulde resultater. Vi er fanget i et talfængsel. Vi tumler berusede rundt i en taljungle, hvor vi efterspørger, insisterer på og tror på tal. Bare vi kan få tal, er vi glade. Bare vi kan få kvantitative målinger, er vi glade. PISA-tal, karaktergennemsnit; omkostnings- og nøgletal. 95 pct. målsætninger, vækst-tal, fraværsprocenter m.m. Men vi forstår ikke tallene; vi ved ikke, hvad de dybest set fortæller; vi kan ikke bruge dem til andet end til at forlænge fortiden ind i fremtiden – blot en større, hurtigere eller billigere fremtid.

Hvad med, om vi diskuterede værdier, principper, visioner og meningsindhold? Hvad med, om vi eksperimenterede, undersøgte, prøvede og var ærlige om vores usikkerhed? Hvad med, om vi igangsatte lokale og nationale dialoger, hvor vi ikke slog hinanden i hovederne med svar og løsninger, men hvor vi formulerede nogle gode og åbne spørgsmål? Hvor vi tillod os at undres? Hvor vi etablerede laboratorier? Hvor vi respekterede det enkelte menneske, det enkelte barn og den enkelte forældre? Det enkelte, unikke menneske?

<http://www.steenhildebrandt.dk/2011/09/folkeskolen/>

**... Børneskolen Bifrost...
brudt med den industrisamfundsmæssige
skoleorganisering og undervisningsform.
Mangfoldighed i arbejdsformerne, hensyn til
elevernes forskellige måder at lære på og
vægt på elevernes selvstændige aktivitet ...**

”Fleksibel skole”, Per Fibæk Laursen

”Hvorfor lærer glade børn mere?”

titel på foredrag
af psykologiprofessor Hans Henrik Knoop

Væsentlige menneskelige kvaliteter er fantasi, forestillingsevne, involvering og engagement, at skabe relationer, og at idéer og viden udvikles i det miljø og den kultur, vi hver dag er en del af.

Vi ønsker, at hvert Bifrost-barn udvikler evnen til at tænke selv, få idéer, forfølge dem og ad den vej evne at skabe det mest mulige liv. Derfor har vi et læringssyn, der gælder fra første dag, barnet er en del af Bifrost. Og til det går ud af 9. klasse. Vi har en helhedslinje fra start til slut, og som gælder indhold, alle fag, børn som voksne. Vi ønsker et Bifrost, hvor bæredygtighed også gælder det følelsesmæssige og mentale plan, det sociale og miljømæssige. Vi kalder det æstetiske læreprocesser. Æstetiske læreprocesser baseres på involvering via sanser, oplevelser og følelser, glæden ved at lære, fordybelse hvor tid og rum glemmes samt formidling og samtale, hvor man bidrager til vidensdeling og kulturskabelse.

Det kræver en stærk faglighed – hos lærerne og hos børnene. Der skal være klare faglige mål, forståelse for det enkelte barns faglige tilgang, læring og læringskurve. De faglige mål, der gælder for alle skoler, kan findes på ministeriets hjemmeside. På www.bifrost.dk er der eksempler på undervisningsplaner.

Kirstine: Gennem sit gode fællesskab og fagligt fundament har Bifrost malet mine rødder i regnbuens farver!

Karl: Do not dwell in the past, do not dream of the future, concentrate the mind on the present moment!

Frederik: The blind eye sees what others can not!

Anna Sophie: Vi udvikles på tværs af forskelligheder, både individuelt og som en del af et større fællesskab

Benjamin F: Bifrost har givet mig modet til at stå frem og være stolt af mig selv!

Camilla: Bifrost har lært mig om fællesskab, og det at være fælles om verden!

På Bifrost er en stærk faglighed ikke nok. Når barnet anvender sin faglige viden og færdigheder, arbejder det sig endnu dybere ind i fagligheden. Den anvendte faglighed giver tvær-faglighed. Verden er ikke delt op i fag, det er en skolekonstruktion. Vi arbejder altid med et emne, der varer et par måneder, så det netop er muligt at fordybe sig og anvende den faglige indsigt i at forstå emnet og forholde sig til det. Anvendt faglighed og forholde sig til, hvad man har lært og hvordan man har lært det, er endnu et eksempel på æstetiske læreprocesser, 'at være i forhold til stoffet' – en balance mellem indtryk og udtryk.

Ved at anvende de faglige færdigheder og den faglige viden til at fordybe sig i udvalgte problemstillinger – konkrete og nære på yngste som fx 'Øjet' til abstrakt-filosofiske om menneskesyn og samfundssyn på ældste trin – har børnene mulighed for at udvide deres horisont ved at skabe et fagligt og tværfagligt fundament for at indse, hvordan virkeligheden kan forstås, og forholde sig til, hvad vi kan gøre for at gøre livet og verden endnu bedre. Altså at skabe nye forestillinger om sammenhænge, mening, håb og drømme.

Eksempel på fælles problemformulering på ældste trin:

Verden har indset, at uvidenhed og mangel på oplysning fører til frygt og uretfærdighed. Medierne er vores vindue til verden og har sammen med den politiske og personlige manipulation mulighed for at påvirke vores syn på andre mennesker og kulturer. Jacob Holdt sidestiller begrebet "cost-benefit" med det, at alt hvad du giver, får du igen, idet den rendyrkede egoisme modarbejder fællesskabet. Det handler derimod om at være åbensindet, lade sig provokere og respektere sin omverden. Du vælger ikke, hvor du kommer fra, men du vælger selv, hvor du vil hen.

- Hvorfor er det vores ansvar at løse andres konflikter?
- Hvordan undgår man svigt og undertrykkelse?
- Hvilke store mønsterbrydere har der været?

Fordybelsen resulterer i ny indsigt i såvel faglighed som virkelighed/tværfaglighed. Denne indsigt skal deles med kammeraterne og sættes i spil. På Bifrost er der også en helhedslinje i forhold til formidling fra Aktuelt og fremvisning på yngste trin til fremlæggelse og debat på ældste trin, hvor der i 9. klasse yderligere lægges en fase til med brobygning fra skole til samfund. En samfundsfase, hvor børnene har mulighed for at øve sig i at være et aktivt samfundsmenneske, der bidrager og gør en forskel - og dermed være global kulturskaber.

Magien i læreprocesser ligger i involveringen. At børnene engagerer sig i deres arbejde – et arbejde der er meget mere end konkrete resultater som skriftlige rapporter og powerpoints. Det handler både om færdigheder, viden, værdier og holdninger – et helhedssyn. Vi kan kun ændre og udvikle os, hvis vi ændrer i vores tænkning. Før tænkningen aktiveres sanserne. De æstetiske læreprocesser handle om at mærke os selv, hinanden, stoffet og verden i det hele taget. Som urmennesket er hvert barn nysgerrigt og undersøgende. Det lærer ved at prøve, ved at se på hinanden og de voksne, indser måder at gøre ting på, indser sammenhænge. Vi må gribe for at begribe. Begreber opstår. Sproget opstår således og kan bruges til at udtrykke indtryk, følelser, ønsker, erfaringer og tanker. Vores bevidsthed og hjerne udvikles.

Menneskeslægtens historie vidner om, at vi er afhængige af naturen og hinanden. Og at der er en forbindelse mellem, hvordan vores bevidsthed og hjerne udvikler sig, og det vi selv gør - mellem idé og handling. Historien viser også, at mennesket hele tiden udvikler tanker, følelser og forståelse i samspil med den verden, det lever i.

Mennesket kan hele tiden lære noget nyt og blive klogere, når det foretager sig noget. Det gælder både børn og voksne. For barnet er det vigtigt at bruge fantasien, sætte ord på, tegne, drame osv., hvad det forestiller sig – skabe primær erfaringer. Med tiden kan vi i tankevirksomhed visualisere samtaler og gerninger og ad den vej skabe os erfaringer i hjernen, vi kan hente frem, når vi står i situationen. At skabe mangefarvede, indre billeder er hele livet væsentlig for forandring og udvikling.

Den der fanger fuglen fanger ikke fuglens flugt
Den der maler rosen maler ikke rosens duft

Vagn Sten

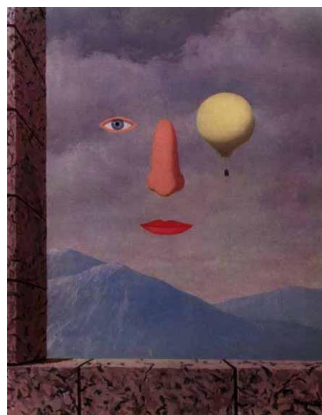
Logik og fornuft er nødvendig, når arbejde skal planlægges, og vi skal forestille os en rækkefølge. Fornuften kan sortere og ordne, men ikke samle i større helheder. Evnen til at forestille sig alle mulige billeder af sammenhænge og nye veje kræver mere end fornuft. Når vi sanser virkeligheden, kan vi mærke, at tingene ikke kun er, som de ser ud til at være, men at der er noget bagved og rundt om. Hvis vi kender tingene og det, der ligger bag, kan vi også arbejde aktivt på at lave dem om, så de bliver bedre for os. Sanselighed og fornuft kan komme til at hænge sammen ved hjælp af fantasien. Denne sammenhæng mellem fornuft og

viden & sanselighed og følelser kaldes den æstetiske dimension, (Marcuse). Læreprocesserne på Bifrost rummer denne dimension. 'Ingredienserne' i den æstetiske læreproces uddybes nedenfor.

Der er ingen der si'r, det er let
at finde en plads i livet
og ikke kun leve som marionet
men bruge det, man fik givet

så livets store mangfoldighed
bli'r til en dejlig buket
af blomstrende forskellighed
fra den enkeltes palet

Kis Holm

"Vi vil alle udvikling, men ikke forandring"

"Forandring er forandret... Forandring bevæger sig ikke længere langs en ret linje.

I det enogtyvende århundrede er forandring abrupt, usammenhængende og oprørsk"

Gary Hamel, "I spidsen for revolutionen"

På hjemmesiden ses eksempler på oplevelsesfasen og uddybning af vores intension og eksempler på arbejdsformen 'Et godt arbejdsforløb' og Afsluttende projekt. Se også emneinformation.

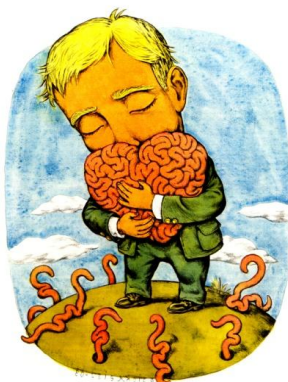
Sanserne - byggesten

Når vi får indtryk, er det i første gang via sanserne. Det betyder, at alle vores oplevelser, erfaringer og erkendelser om os selv og vores omverden bygger på vores sanseindtryk. Det stiller store krav til vi voksne, om, at vi giver børnene de bedst mulige vilkår for at få sanserne til at swinge og dermed styrke udviklingen af deres nervesystem og hjerne. Det indebærer fx en tryghed til at turde være åben og modtagelig overfor indtryk. Det kræver en rettedhed ind i, at nu er arbejdet indledt. Det kræver energi, engagement og en vilje til at ville. Det kræver en ganske særlig måde at indlede vores arbejde på. Det gælder indgangen til vore emner, der varer flere måneder. Det gælder, hvordan vi introducerer et fagligt forløb. Det gælder, hvordan vi møder barnets indsats. Det gælder, hvordan vi reagerer på formidling og evaluering. Det gælder i det hele taget, hvordan vi med følende fornuft møder barnet og dynamikken blandt børnene samt stoffet med en åben og undrende tilgang. Det gælder også i mødet mellem de voksne. Det er et menneskesyn.

I åbenheden modtager vi indtryk fra verden uden at støde på jeg'ets grænser. Vi er nærværende og opmærksomme. Det nye sker i brydningsfeltet mellem det, vi allerede ved, og det nye vi fornemmer. Det nye sker, når vi er aktive. Når vi skal udvikle os og dermed bryde med vaner, rutine og forudsigelighed, forudsætter det åbenhed og energi forbindes med sanselighed og involvering.

Hvordan vi håndterer bombardementet af sansemæssige indtryk bliver herefter afgørende for det videre læringsforløb. Sanseindtrykkene bearbejdes til en helhed. Nogle indtryk sorteres fra, fordi de mere eller mindre bevidst vurderes at være uden betydning. Andre holdes fast i. Denne helhedsvurdering og lagring af vigtige erfaringer kaldes sanseintegration. Sanseindtryk fra den varme plade på komfuret flyder til den del af hjernen, der oplagrer indtryk og erfaringer fra lignende situationer. Sådan er det i alle livets forhold og situationer. En god sanseintegration giver mod på livet og på at udforske, hvad der sker. Over 80 % af nervesystemet er involveret i bearbejdning og organisering af vores sanseindtryk. Dette lager af erfaringer

styrer vores handlinger, så de bliver så hensigtsmæssige som muligt. Det gælder derfor om at få så stort et lager som muligt. Sanserne er grundlag for al udvikling, og det er en viden, Bifrost netop anvender i indgangen til vores emner og temaer: Oplevelsesfasen. Og i indgangen til vores faglige forløb. I mødet med børnenes faglighed. Og i mødet med mennesker, børn som voksne.

Hjerneforskerne skelner mellem en tilgang baseret på hhv. frygt og nysgerrighed.

Helt tilbage til urmennesket, der stod over for sabeltigeren på savannen, har frygt og krise været en afgørende faktor for at reagere. Urmennesket kunne flygte, 'fryse' eller kæmpe. I denne reaktion vokser amygdala i hjernen.

Urmennesket har også været nysgerrigt og involveret sig i at udforske sig selv, verden og muligheder. Herved opdagede 'vi' fx hvordan ilden og hjulet kunne skabes. I denne proces vokser hippocampus.

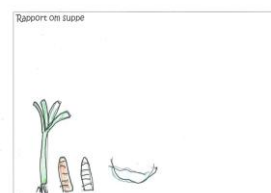
Amygdala og hippocampus er forbundne, når hippocampus er stor, er amygdala tilsvarende lille.

Læringsprocesser med afsæt i nysgerrighed og glæde pirrer til hippocampus. På Bifrost kalder vi denne fase for oplevelsesfasen – både i emnet og i fagene. Oplevelser og aktiviteter primært hentet i musiske sprog åbner emnet og lærings-forløbet for det enkelte barn og på trinene. De musiske sprog korresponderer i særlig grad med sanserne, derfor er netop valg af sange, film, drama, lyrik, fortællinger, fotos, billeder, ... osv. væsentlige, når vi ønsker at udfordre børnenes nysgerrighed. Og barnets muligheder for at opleve det faglige indhold og den faglige metode sanseligt, blive følelsesmæssigt berørt og engageret og med dette sanselige afsæt erfare væsentlige aspekter af det faglige indhold og den faglige metode.

Valg af indhold i oplevelsesfasen er derfor en af de store lærer-udfordringer, så vi netop kan gøre det sandsynligt, at vi rammer alle sanser. Børnenes umiddelbare interesse og nysgerrighed giver mulighed for, at de skaber idéer og danner indre billeder af, hvad emnet/faget kan indeholde af problemstillinger og arbejdsmuligheder, og hvad de selv har lyst til at fordybe sig i. Lærerne har også forslag, og i efterfølgende samtaler om både indtryk, undren og indhold kan der skabes en fælles forståelse af og mening med, hvordan fagenes indhold og metoder spiller sammen med emnets fokus. Den samme forståelse gælder ved indgangen til faglige forløb. I hvordan vi møder og reagerer overfor barnet i pausen såvel som i arbejdet. Formålet med Bifrost er at udvikle børnene til visionære personligheder, der fyldt med glæde, mod og vilje involverer sig i livet og verden. Det kræver nysgerrige, livsduelige og anerkendende voksne med følelse, fornuft og stærk faglig viden og kunnen.

Rapport om suppe
 Den smagte suppen var sød og
 i fx 100 ml er gullagret til
 gulrødder, peber, og
 en lille smule suppen er det til
 og smag i gullagret det var
 suppen blev gullagret det
 var mit lille smag som gullagret
 gullagret suppe. S.L.V.

Rapport om suppe
 Airolas suppe
 Der var gulerødder,
 og der var porrer,
 og der var løg,
 og der var suppen
 der skal være gryden.

Vi er født nysgerrige

De små børn er nysgerrige og fyldt med energi til at finde ud af, hvordan verden hænger sammen – det er dette vi på Bifrost udnytter. Vi ved, at vi skal holde forestillingsevnen ved lige, ellers krymper den og bliver alvorligt svækket, og der er reel risiko for, at den nærmest kan forsvinde. 'Jeg kan ikke få en idé' har også betydning for, hvordan vi som menneske kan udvikle vores personlige, sociale, faglige og kulturelle kompetencer – nu og i fremtiden. Det handler om, hvordan vi skaber det bedst mulige liv.

Forestillingsevnen skal stimuleres og anvendes, en slags mental motion, da det også handler om, hvordan vi kan udvikles os til mennesker, hvordan vores tilgang til og håndtering af indtryk, opgaver, mødet med andre mennesker osv. er.

Det er også vigtigt, at forestillingsevnen bidrager til en positiv og konstruktiv proces. Det er ikke kun i eventyrene, at de mørke kræfter og personer har en rolle for og i historien. Vi har et valg.

Angst, pres, stress, livsstilssygdomme – 'mørke' følelser og mental ubalance påvirker hjernes evne til at arbejde herunder forestillingsevnen. Derfor er det væsentligt, at vi taler til hippocampus – glæden og nysgerrigheden, når fx et nyt emne skal behandles i skolen.

Når vi rører ved ting, holder fast, griber, bygger, ændrer på ting, får vi en sansemæssig oplevelse, der lagres i hjernen. Vi er født nysgerrige, vi lærer at iagttage andre, ved at kopiere andre for at opleve, hvordan det er eller de gør, vi undersøger selv. Nysgerrigheden har bragt menneskeheden i forandring og udvikling både mht. værktøj, arbejdsfordeling og samværsformer, planlægning, hjernen og vores bevidsthed.

Stemningen

'Al læring begynder med et smil' sagde Keld Fredens på Bifrost en efterårsaften, hvor han på et forældre-møde fortalte om sin hjerneforskning. Han kom ind på, hvor vigtigt det er, at forældrene sørger for en god og rar morgen. At familiens stemning sidder i kroppen, når børnene møder i skolen. At barnets indre stemning har meget stor betydning for, hvilke signaler det sender til både andre børn og voksne, og hvordan de magter at møde både sig selv, andre og de skolemæssige udfordringer. Stemning handler både om den ydre stemning og den indre grundstemning.

Lærernes møde med børnene og klassen kræver også et bevidst valg om tilgang. At skabe en god tillidsfuld stemning er afgørende, når det handler om at skabe tryghed i fællesskabet og inde i hvert barn. Tryghed giver plads og rum til mod til at turde tænke stort, skørt, skævt – og dele det med andre. Vi ønsker, at Bifrost-børnene møder både sig selv og andre og stoffet med glæde og mod til at involvere og fordybe sig samt vidensdele og –diskutere.

Spejlneuroner smitter fra nervebane til nervebane. En god stemning smitter. Det gør en dårlig også. Vi har et valg mht. hvordan vi møder os selv, hinanden og stoffet. Det kræver også en bevidsthed om, at vi har et valg.

Det er utroligt, hvad man kan, når man ikke kender sine begrænsninger. Garfield

Den gode trygge stemning kombineret med involvering og mulighed for medbestemmelse og medansvar (selvforvaltning) kan skabe en forståelse for, hvorfor det er nødvendigt at arbejde med bestemte emner og problemstillinger, og hvordan fagenes indhold og metoder er nødvendige for netop at kunne sætte sig ind i livsspørgsmål – hvad skolegang bør handle om.

Hvis du ønsker at bygge et skib,
så skal du ikke genne folk sammen
for at samle træ,
ej heller pålægge dem opgaver
og arbejde,
men du skal snarere vække i dem
en længsel efter
det store, uendelige hav.

Antoine De Saint-Exupery

Fantasi og forestillingsevne

Mangfoldige og forskelligartede sanseoplevelser baseret på nysgerrighed giver mange indtryk, der skal bearbejdes og dermed udvikling af barnets nervesystem, som igen giver større afsæt for handlemuligheder både i forhold til at anvende og styrke sin fantasi og forestillingsevne, begrebsudvikling og valg af handlemuligheder.

Kvaliteten af de oplevelser og udfordringer børnene får i deres opvækst har dermed afgørende betydning for barnets hjernes udvikling og dermed udvikling af personlighed. Det stiller store krav til vi voksne. I oplevelsesfasen kan børnene netop få mangeartede indtryk, der henvender sig til alle sanser. Ved at skærpe sanserne styrker vi dermed den vigtige forestillingsevne.

Denne umiddelbare nysgerrighed og aktivering af fantasi og forestillingsevne er det vores opgave at holde fast i. Og styrke. Og sætte i spil.

Når jeg ser på mig selv og mine tankemetoder, må jeg konkludere
at fantasiens gave har betydet mere for mig, end evnen til at tilegne sig ny viden.

Albert Einstein

Der er noget, der kan forstås med fornuften, og der er andet, der kun kan begribes med fantasien. Fantasien forener, hvad sanserne oplever, med det fornuften siger. Når man bruger fantasien, kan man overskride det, der er lige her og nu. Man kan forestille sig, hvordan det kunne være.

Fantasiens væsen er uforudsigelig, overraskende, pudsig, tankevækkende, springende, hoppende, associativ – og unik fra person til person, fra situation til situation. Det skal såvel børn som voksne både vide og nyde. Vi ved ikke hvad der sker, men vi ved, at der sker noget – i den ramme for undervisningen, vi voksne skaber for børnene. Om det er inde i skolen. Eller på en associativ markvandring.

Man ser det for sig ... Evnen til at skabe indre billeder, være involveret og engageret er afgørende for at kunne udvikle sig og være medskabere af sit liv og sin omverden – og ikke udelukkende reproducere færdigheder, viden og gøre som andre siger. Fantasien er dermed et frihedsrum til dannelse af både personlige og følelsesmæssige samt faglige forestillinger.

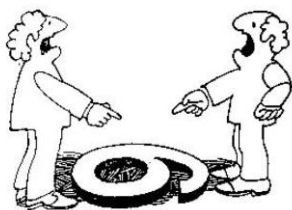
Fantasien er også en medspiller, når børnene skal lære noget, altså en samværs- og arbejdsform. Når vi anvender vores fantasi anvender vi også vores intuition, associationsevne, anelse, billedtænkning og skaber dermed forbindelser mellem vores egen livsverden, og den læring vi er i gang med.

”Fantasien bliver en slags syvende sans – en sans, der med næring fra de øvrige sanser og i samvirke med det personlige, udvikler en indlevelsesevne og forestillingsevne. Denne indlevelsesevne og forestillingsevne kan bruges til at skabe oplevelsesverdener med, og den er måske i særlig grad god til at begribe menneskelige, følelsesmæssige forhold med. På forskellig måde, afhængig af alder og mod, udtrykker fantasien en fascination af ting og handlinger. I fantasien afprøver og griber man tingene i forestillede situationer, som er personlige, anelsesfulde, dramatiske. Dette gælder såvel indlevelsen i tekniske vidundere som naturfænomener, og denne erkendelsesform kan så på frugtbar måde vekselvirke med mere analytiske måder at undersøge ting på.” s.67 Den praktiske musiske dimension i undervisningen, Undervisningsministeriet, 1998

”Leg og fantasi er børns måde at lære på, de digter sig ind i sammenhænge og gør ubevidst brug af oplagrede erfaringer og viden i deres eksperimenterende læreprocesser.” (Ibid s.67) Adskillige sanseoplevelser kommer, når vi selv ’gør noget’, at der er sammenhæng mellem hånd og ånd. Mellem hvad vi tænker i hovedet, og hvad vi gør med hånden og kroppen. Industrialiseringen har i vid udstrækning skilt hoved fra krop, nogle mennesker tænker og planlægger, og andre udfører. Nu er vi i et videns- og kultursamfund.

Vi og skolens læringsmiljø og -kultur skal lægge vægt på fantasien, hvis børnene skal kunne være med til at ændre det eksisterende i en mere ønskværdig retning.

Fantasien, der er selve kernen i poesi, billedkunst og videnskabelig forskning, skal forenes med fornuft og logik i skolen på samme måde, som disse forekommer i videnskab og kunst. Når børn arbejder med disse områder, metoder og sprog arbejder de sig også ind i og gennemtænker væsentlige livstemaer samt styrker indsigt i metodernes og sprogenes muligheder og begrænsninger. Når fantasien tages i brug, kan man netop blive klogere på sig selv og sin omverden. Man kan netop med fantasien skabe håb om et bedre liv og en bedre verden, fordi man med afsæt i de givne livsbetingelser og kulturelle sammenhænge er i stand til at få idéer og forestille sig det, der ikke er. Det kræver øvelse, som er en del af skolens ansvar.

Barnets naturlige nysgerrighed og kreativitet, skabende tilgang, kan kvæles i opvæksten og skolegangen. I en stor NASA-undersøgelse viser tendensen, at vores kreativitet falder markant med alderen.

Alder, år	Kreativitetspotentiale
5	98 %
10	30 %
15	12 %
Voksne	2 %

George Land og Beth Jarman,
"Breaking Point and Beyond"

Den bedste måde at få en idé på er at få en masse idéer.

Linus Pauling, dobbelt Nobelprismodtager

Fantasi består af brikker skabt af tidligere sanseoplevelser og mere eller mindre bevidste erfaringer, indsigt, viden og færdigheder. Jo flere sanseoplevelser, erfaringer, indsigt, viden og færdigheder, jo mere fantasi er der basis for. Det indebærer en undren over, hvorfor fantasien/kreativitetspotentialet falder med alderen. Voksne burde sprudle og boble af fantasi. Være superbrugere af fantasien.

Fantasien råstof er altså alle de sanseoplevelser, vi modtager og som lagres i hjernen. Og som kan hentes frem og anvendes i nye sammenhænge og dermed give os nye forestillingsbilleder. Fantasien kan også skabe bro mellem følelser og intellekt ved at omforme virkeligheden efter vores ønsker og behov. Fantasien supplerer og integrerer den logisk-analytiske tænkning. Fantasien har betydning i bearbejdning og problemløsning. Den kan sætte enkeltstående og/eller personlige oplevelser ind i en social sammenhæng, hvorved der skabes muligheder for at kunne forstå og påvirke samfundsmæssige forhold.

Fantasien er råstoffet, når det handler om at skabe – kreativiteten, hvor rutinetænkning og –handling netop brydes. Fantasien får dermed afgørende betydning for, hvordan vi lever vores liv. Fantasien giver os og livet nye muligheder, så det hele bliver endnu bedre, sjovere, mere interessant, spændende, frigørende og meningsfuldt.

Fantasi er en del af vores tanker. Det er evnen til at forestille sig noget, der ikke er. Fantasien kan blive inde i hovedet som dagdrømme. Der kan også være tale om skabende fantasi, der er drivkraft i nye handlinger. Skolen skal lægge vægt på fantasien og fantasien som en del af læring og skolekulturen, hvis børnene skal kunne være med til at ændre det eksisterende i en mere ønskværdig retning.

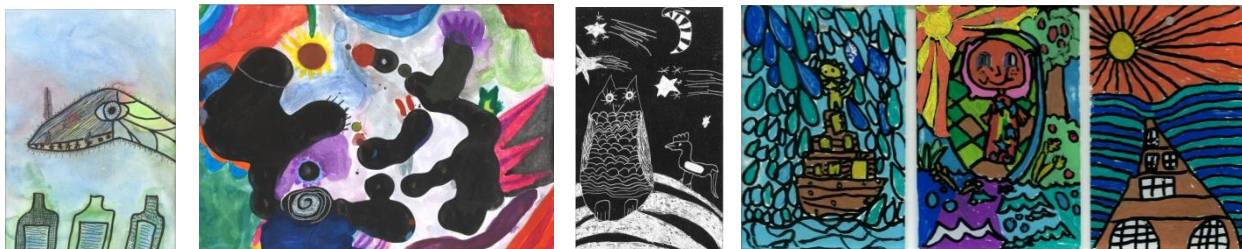
Fantasien, der er selve kernen i poesi, billedkunst og videnskabelig forskning, skal forenes med fornuft og logik i skolen på samme måde, som disse forekommer i videnskab og kunst. Læring er en kompleks og mangfoldig proces, hvor stemningen er afgørende for udbyttet.

Læring begynder ikke
med den genstand, tekst eller situation,
der skal læres noget om,
eller den færdighed eller tanke,
der skal stimuleres.

Læring begynder med stemningen
og den stemthed,
der er i situationen.

Det er følelserne i situationen,
hvor man lærer noget,
der bestemmer, hvordan
og hvor godt man husker,
det man har tilegnet sig.

Kjeld Fredens

Den følelsesmæssige intelligens – personligt plan

De mangeartede sansemæssige oplevelser bygger lag på lag i vores bevidsthed og evne til mærke os selv. Når disse nuancerede sansemæssige oplevelser danner indgang til den efterfølgende virksomhed, udvikles vores selvindsigt og følelsesmæssige intelligens. Vores evne til at håndtere vore følelser på en hensigtsmæssig måde. Det betyder, at de sansemæssige indtryk bliver afgørende for involvering i læring.

Amygdala er også lager for vore følelsesmæssige erindringer og vaner. Når en ødelæggende følelsesmæssig impuls rammer os, ryger vores følelser og reaktioner ind i hjernens lager for tidligere lignende situationer. Når vi bliver presset, vil vi således let kunne reagere på samme måde som tidligere. Med en ændret indstilling vil vi imidlertid kunne træne os selv til at mærke, hvad der er på vej og dermed selv vælge kursen frem for at reagere pr automatik. Vi ved ikke, hvilke følelsesimpulser, der rammer os – men vi ved, at vi har en brøkdel af et sekund til selv at vælge vores reaktion.

Vi kan ændre måden, vi føler på, ved at ændre måden vi tænker på. Keld Fredens

Man skal altså kende sine følelser – ikke nødvendigvis lystre dem. Hjerneforskere taler om vores magiske brøkdel af et sekund, hvor vi har mulighed for at vælge, hvordan vi vil reagere (Keld Fredens).

Mennesker adskiller sig fra hinanden mht. hvordan vi evner at mærke vore følelser, og hvordan vi håndterer dem. Alle kan skærpe deres evne til at mærke sig selv, mærke nuancerne i kroppen. Det handler om selvindsigt, øget bevidsthed og ønsket om ikke at være i sine følelsers vold, at blive følelsesmæssigt kapret. Det, skal vi voksne også være rollemodel for. Evnen til at mærke sig selv og mærke sin omverden er grundstene i æstetiske læreprocesser.

Enhver kan blive vred – det er let.
Men at blive vred på den rette person,
i det rette omfang, på det rette tidspunkt,
med det rette formål og på den rette måde - det er ikke let. Aristoteles

Følelseslivet er et område, der lige så sikkert som matematik og læsning kan mestres med større eller mindre færdighed, og som kræver sine egne unikke evner.

Daniel Goleman, Følelsernes intelligens, s.61

Vi har ofte kun meget lidt eller eventuel ingen kontrol over, hvornår vi bliver overskyldt af en følelse; vi har heller ikke meget styr på, hvilken følelse der er tale om.

Men vi kan have en vis indflydelse på, hvor længe en følelse vil holde sig.

Følelsernes intelligens” af Daniel Goleman s. 88-90

Selvrespekt - Ingen kan skade dig uden din godkendelse, Eleanor Roosevelt

De kan ikke tage din selvrespekt fra dig, med mindre du selv giver den til dem, Gandhi

Daniel Goleman opstiller følgende fem punkter for den følelsesmæssige intelligens:

- Selverkendelse
- Håndtering af følelser
- At motivere sig selv
- Indlevelsessevne
- Social fornemmelse

Disse fem vinkler på selvindsigt kan foldes ud:

Selverkendelse

At kende sine følelser og være i stand til at genkende dem, mens de optræder, så man ikke blot følger dem blindt.

Håndtering af følelser

At kunne kontrollere angst, vrede og tristhed, så de ikke tager magten fra én. Fx evne til at berolige sig selv eller ryste vrede af sig.

At motivere sig selv

At evne at bevare håbet og optimismen i modgang, så man kan opleve fiasko og tilbageslag uden at lade sig slå ud. at kunne styre sine impulser og udsætte tilfredsstillelsen af behov.

Indlevelsessevne

At kunne leve sig ind i andre mennesker. Situationsfornemmelse. Kende deres følelser og kunne se en sag fra deres side.

Social fornemmelse

At kunne omgås andre mennesker. Forhandle med dem, løse konflikter og fungere.

Sproget er væsentligt – måske afgørende for vores udvikling, bevidsthed og trivsel. Har man ikke ord for sine følelser, kan man ikke gøre følelserne til sine egne. Og man kan heller ikke genkende dem hos andre. I æstetiske læreprocesser er det afgørende vigtigt at lære at udtrykke sig nuanceret. Det indebærer, at samtalerne med børnene om deres indtryk, bearbejdning, refleksioner & profleksioner og budskaber også indebærer ønsket om at øge deres aktive ordforråd.

Sproget

Hvilke ord vælger vi at tænke og udtrykke os med? Det hænger i høj grad sammen med, hvilke ord vi kender. Hvilke sange synger vi? Digter? Hvilke tegninger og billeder skaber vi? Ordforråd og færdigheder er afgørende for kvaliteten og nuancerne i vores udtryk. Udtryk både i ord, farver, toner, bevægelser osv.

Det lille barn synger spontant. Banker en rytme med skeen. Det danser. Sludrer og fortæller. Digter. Tegner. Maler. Vi fødes med mange forskellige sprog, der giver os mulighed for at udtrykke os præcis og nuanceret.

Et barn har 100 sprog
men berøves 99.
Skolen og kulturen
skiller hovedet fra kroppen.
De tvinger én til
at tænke uden krop
og handle uden hoved.
Legen og arbejdet,
virkeligheden og fantasien
videnskaben og fantasteriet
det indre og det ydre
gøres til hinandens modsætninger. Malaguzzi

For at styrke indsigten kan det være en fordel at gruppere i modsætninger som fx intellektuelt sprog og æstetisk/ musisk sprog. I virkeligheden har vi brug for begge sprog og har brug for at kunne vælge og forene sprogene afhængig af, hvad vi ønsker at beskrive, analysere og udtrykke.

Intellektuelt sprog

Logisk, rationelt
Abstrakt, begrebmæssig tænkning
Indholdsmæssig kreativitet/fantasi,
at få idéer, der kan tænkes over og ind i
Underlagt rationel logik
Informationer og budskaber formidles
via begreber
Velegnet til bearbejdning og formidling
af objektiv viden/forhold

Æstetisk/musisk sprog

Symbolsk, irrationelt
Billedtænkning og tænkning i symboler
Udtrykmæssig kreativitet/fantasi,
at skabe noget konkret, der kan sanses/oplevelse
Underlagt æstetisk logik
Informationer og budskaber formidles via tegn,
former, billeder
Velegnet til bearbejdning og formidling
af subjektiv viden/forhold, følelsesmæssige,
og værdi/personlige budskaber

De æstetiske sprog er særlig velegnet til at udtrykke følelsesmæssige og personlige værdier og holdninger. Man kan simpelt hen ikke anvende de musiske sprog uden at involvere sig selv og tage stilling! Hvilket er hovedformålet i æstetiske læreprocesser.

De musiske sprog er fx billedsprog, dramatiske sprog, musikalske, lyriske, episke, kropssproget, dans, osv. – samt samspil mellem sprogene.

1 + 1 er mere end 2

Følelsesmæssig selv-bevidsthed er grundlæggende for at være i stand til at ryste en dårlig sindsstemning af sig. Det handler om at blive mere bevidst om de ulmende følelser. De kan have en stærk indflydelse på, hvordan vi opfatter ting og reagerer. At ruge over tingene skal brydes.

Daniel Goleman, Følelsernes intelligens s. 87

Det handler altså ikke om, hvordan man har det, men hvordan man tager det.

Kjeld Fredens, Innovation og ledelse, s.64

Sproget er væsentligt – afgørende.

Har man ikke ord for sine følelser, kan man ikke gøre følelserne til sine egne.

Følelsernes intelligens, Daniel Goleman, s. 87

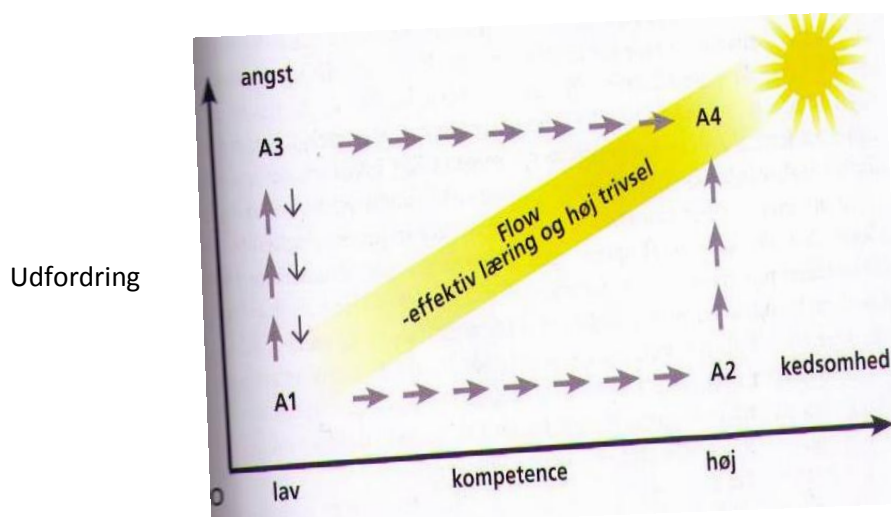
Når følelserne tager magten fra koncentrationen går det ud over den mentale evne som kaldes arbejdshukommelsen.

Det er evnen til at have al den information i tankerne,

som er relevant for den foreliggende opgave. Følelsernes intelligens, Goleman s. 119

Involvering, udholdenhed, godt humør og håb er afgørende for at tænke kreativt/skabende og nå sine mål. Hvis man selv tror på, at man har magt over sit liv og kan tage udfordringerne op efterhånden, som de viser sig, har man indstillingen, der kaldes selv-effektivitet.

Ved oplevelsen af "flow" er det ikke resultatet, der er vigtigst men selv handlingen. Lysten til, glæden og modet ved at beskæftige sig med en opgave er en forudsætning for oplevelsen af flow – og mulighed for stor læring. Socialt søger vi også personer, der har en glad grundstemning, og som smitter med deres begejstring og involvering.

En begyndende lidenskab kan blive en spire til et højt præstationsniveau, efterhånden som barnet begynder at forstå, at engagement i emnet - uanset om der er tale om dans, matematik eller musik –

er kilde til den glæde, flow giver.
 Og efterhånden som man kan fastholde oplevelsen af flow,
 hvis man forcerer grænserne for sine evner,
 bliver dette en vigtig motivation for at blive bedre og bedre.
 Det får barnet til at føle en større glæde ved læreprocesserne.

Følelsernes intelligens af Daniel Goleman s. 141

Følelsesmæssig intelligens – socialt plan

Måden hvorpå vi relaterer os til hinanden har afgørende betydning for vores fysiske og psykiske sundhed og dermed livskvalitet. Forskningen viser, at vi ligefrem er skabt til at forbinde os – Goleman kalder det for en neurologisk ballet. Billedligt udtrykt kan gode relationer gavne vores helbred, fordi de fungerer som vitaminindsprøjtninger, mens dårlige fungerer som en langsom forgiftning af kroppen.

Neurons that fire together, wire together

Hebbs lov i poetisk udgave

Når vi oplever stor glæde og mening frigives dopamin i kroppen. I de æstetiske læreprocesser handler det netop om at tage afsæt i barnets glæde og nysgerrighed ind i et bestemt betydningsfuldt felt – hvor vi har sat rammen, som barnet altså selv bidrager til at udfylde. Derved er det muligt, at barnet oplever arbejdet og de nye erfaringer/indsigt som meningsfuldt. Vi ved også, at gode relationer frigiver dopamin. De sociale forhold og kompetencer er derved væsentlige i læreprocesser. Det gælder også relationen til indhold og materialer i arbejdsprocessen. Det er vigtigt at kunne sortere i, hvad der er vigtigt. Jo bedre trives vi.

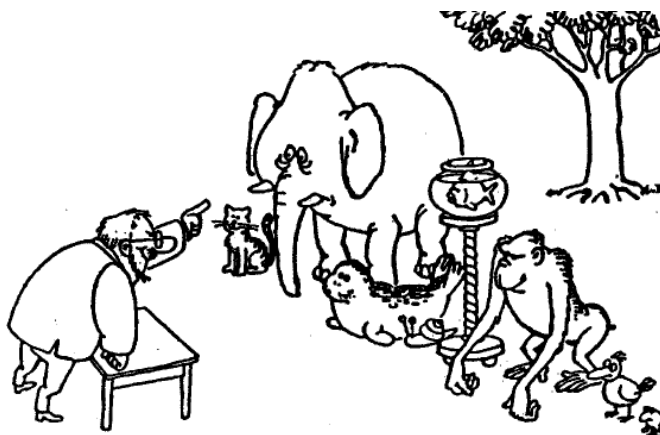
Mennesker har indbygget potentialer for medfølelse, samarbejde og altruisme (medmenneskelighed). De kan ikke adskilles fra social intelligens. Social bevidsthed & socialt talent handler dermed både om at kunne aflæse, forstå og mestre samspil med andre. At kunne aflæse og forstå en andens indre tilstand, tanker og følelser og til at fatte komplicerede sociale situationer.

Relationer er altså en meningsbærende faktor i selve læreprocessen og i forhold til at skabe forestillinger om andre - udtryk/indtryk. Der er forskel på at være i kontakt og være i relation med hinanden.

Folkeskolens fællesskab har været nedtonet i debatten.
 Men forskning viser, at fællesskab og relationer
 er helt afgørende for elevernes læring.
 Identitet, selvværd og læring går gennem andre børn og voksne.
 Børn ved det tilsyneladende intuitivt,
 for mangler de en adgang til fællesskabet,
 er det en barriere for læring.
 At arbejde med læring og læringslyst er også at
 arbejde med betingelser for læringsfællesskaber.

”Oplæg til skolestart 2009” KL, Danmarks Lærerforening, BUPL,
 Børne- og kulturchefforeningen, Skolelederne og Skole og Samfund

Respekt og accept for hinandens forskellighed og styrker. Og accept af alt det, der afviger fra, hvad vi forventede. Kodeordet er, hvordan vi tænker om os selv og hinanden – og stoffet vi arbejder med.

Tænkning

Tænkning bliver dermed nøglen. Kreativ tænkning, fantasi og forestillingsevne kan imidlertid ikke adskilles fra det liv, vi lever, dvs. mennesker vi er sammen med og læringsmiljøet, vi befinder os i. Menneskeheden udviklingshistorie handler også om udvikling af vores evne til at tænke. Og vi skal også gøre os umage med at udvikle denne evne til tænkning – tænkning en af vores kulturs fantastiske resultater. Tænkning kan læres ved bevidst og systematisk udfordring. Vi må have tænkning om tænkning.

”Vi ser ikke verden, som den er, men som vi selv er” S. Covey

”Vær varsom med den måde, du fortolker verden på, for den er præcis, som du fortolker den.” Ulrich Heller

I vores kulturkreds og igennem industrialiseringstiden har vi været meget fokuseret på viden og færdigheder, analyse, vurdering, argumentation og dokumentation. Denne type tænkning er lineær og præget af logik. Èt spørgsmål og èt bestemt svar.

Vi må imidlertid også forstå nødvendigheden af at have fokus på menneskets kreative ressourcer. Kreativ højtænkning. At kunne undre sig. At stille spørgsmål. At fantasere. At forestille sig det, der ikke er. At skabe muligheder. Forestillinger om nu, som bliver til fremtiden. ’Jeg vil bede dig om at tænke højt’. Denne tænkning er præget af ønsket om at bryde vanetænkningen og angribe et problem/opgave fra flere vinkler. At modsatrettede svar kan forenes. Æstetiske læreprocesser i fuld flor.

Ideer bliver født, vendt, drejet, forfulgt, uddybet, diskuteret. Senarier bliver skabt, vurderet, de utopiske, nærmest utænkelige, de uvirkelige, de sandsynlige.

Tænkning kan for overblikkets skyld anskues i 'kasser'. Konvergent tænkning er systematisk, disciplineret og sammenhængende – en lineær tænkning. Målet er at nå en enkelt korrekt løsning på et bestemt problem. Industrialder-tænkningen er primært konvergent og en-vejs. Divergent tænkning handler om at genere mange forskellige og mulige løsninger i et regelløst rum – out of the box. Ofte indeholder en proces begge typer tænkning. Skabende arbejde består både af disciplineret indsats, at bryde rutiner og fællesskabets dynamik. Kreativ tænkning er en social aktivitet. Erhvervsliv og forskere argumenter for vigtigheden af at styrke den kreative tænkning i både uddannelse, samfund og måden vi er sammen på og lever vores liv.

Divergent tænkning – kreativ tænkning

Vante rammer brydes

Der stilles spørgsmål og søges efter problemer/idéer

Der tages selvstændigt stilling

Nye idéer let skabes

Et problem nedbrydes i dele og samles på nye måder

Der søges mange svar på et spørgsmål

Konvergent tænkning – logisk tænkning

Allerede fastlagte fremgangsmåder anvendes i problemløsningsituationer

Gamle erfaringer mere eller mindre tilpasses nye situationer

Der er én rigtig problemløsning

Man søger svaret

Tænkning i entydige årsagssammenhænge anvendes

Kreativ tænkning – hos både børn og voksne - kan også udfordres ved systematiske metoder som fx lateral tænkning (de Bono), hvor 6 forskellige vinkler ('hatte') repræsenterer 6 forskellige måder at tænke på:

Blå hat: Mødeleder, Koreografi, processtyring, overblik og organisering

Hvid hat: Neutralitet, objektivitet, facts, sikker viden og antaget viden

Gul hat: Positiv og optimistisk tænkning i realistisk forstand, fokus på muligheder og fordele, **Grøn hat:** Vender tingene på hovedet, provokationer, humor, skøre ideer, absurd logik

Rød hat: Følelser, intuition, fornemmelser, værdier, moral

Sort hat: Kritisk vurdering, faldgrupper, advarsler, trusler, påpegning af fejl og mangler

I de æstetiske læreprocesser stilles store krav til de voksne, når det handler om udvikling af børns kreative tænkning. De voksne skal skabe et læringsmiljø, hvor børnene inspireres til at få øje på nye muligheder, og hvor forståelsen sættes i svæv. De voksne skal endvidere selv være gode rollemodeller for kreativ tænkning samtidig med, at de også skal være supergode til at lytte og udfordre børnenes tænkning med spørgsmål og anerkendelse. Ånden, stemningen, tilgangen og samtalen på Bifrost skal befinde sig i Undreland.

Verden har mange mangler, hvoraf mangelen på nytænkning er den største.

Mikhail Gorbatsjov

Kreativitet er en eventyrlig måde at tænke på, fri for regler og fordomme.

Arthur Koestler

Spørgsmål er vigtigere end svar

– ønsket om at folde ud, forstå mange vinkler på en sag

Igennem fælles problemformuleringer får børnene og de unge mennesker

mulighed for både fagligt og tværfagligt at fordybe sig i eksistentielle spørgsmål. Læring handler om at involvere sig i et stof og anvende det. Fra sansemæssig involvering til faglig bearbejdning og analytisk involvering videre til reflekterende og proflektende involvering, formidling/debat og værdsættelse.

Netop spørgsmål er indgange til selvindsigt, forståelse for andre mennesker, levevilkår og naturen. Det kræver både evnen til at stille spørgsmål og evnen til at fange, at noget *kan* udspørges. Herimellem dannes mening. Det er, når vi vurderer begivenheder i forhold til noget andet, at vi skaber mening. For at vi kan vurdere, er det nødvendigt, at vi ved noget (fag) og kan forestille os noget andet (fantasi) og tillægge forskellige muligheder værdi (sammenhæng, perspektiv og holdninger). At vi skaber mening og holdninger.

Kunsten at undre sig og kunsten at leve. Kunsten inviterer til, at vi stiller spørgsmål og har brug for hinanden. Fællesskab og spørgsmål er meget vigtigere end svar. Hvis vi tror, vi ved det hele eller bare kan google det, behøver vi ikke engang at lytte til hinanden. Billeder, musik, drama, litteratur osv. indeholder ikke en facitliste over, hvad der er rigtigt eller forkert. Kunsten kalder på, at vi involverer os, tolker og tager stilling. Det vigtige er ikke, om vi har hørt/læst/set/forstået alt eller forstået det på en bestemt måde. Mødet med kunsten/de musiske sprog kræver noget af os hver især: åbenhed, involvering, indlevelse og undren. Det kræver også, at vi forsøger at holde fast i den umiddelbare interesse og forfølge den fra forskellige vinkler for netop ikke at lukke for muligheden af at opdage nye forhold og få ny indsigt. I denne atmosfære bliver det sjovt og interessant at lytte til, hvad der gør indtryk på andre, og hvordan de associerer og tolker videre, da det beriger både den enkeltes og den fælles forestilling om, hvordan livet kan være. Håbet for en bedre fremtid giver både energi og retning på vores livsvej. Samtænkning, samtale og samarbejde bliver dermed nødvendig. Vi bliver mere glade, når vi skaber noget sammen med andre mennesker. Der er forskel på at være i kontakt med hinanden og være i relation! At kunne give til og tage imod fra fællesskabet kræver noget af den enkelte. I et videns- og kultursamfund skal vi i skolerne give mulighed for netop at udvikle og afprøve disse kompetencer. Det er en måde at være menneske på.

Vi kan alle være udfordret af måden, vi traditionelt ser og anskuer problemer på. Og hvad, vi tror, giver os et godt liv. Vi downloader og gør, som vi plejer, og får dermed ikke øje på, hvor håbet er. I vores samfund bruger vi penge vi ikke har, på ting vi ikke behøver, for at skabe indtryk, der ikke varer ved, på folk, vi ikke interesserer os for og som heller ikke interesserer sig for os, jf. økonomisk filosof Tim Jackson, 'Prosperity without growth'. Finans-klima-fattigdom-fødevarer-sundhed-sikkerheds-kriser er blevet vilkår - og bæredygtighed en udfordring. Her har vi brug for at kunne lytte til hinanden og sammen finde de bedst mulige løsninger. Hvad er det aller vigtigste for os? Det er ikke økonomisk vækst og flere ting. Det er vores families og venners helbred, tillid og tryghed, og at vi har indflydelse på vores egen og samfundets udvikling. 'At vi oplever at gøre en forskel og mening med livet' kan ikke købes.

Håb er ikke prognostisering.

Den er en åndens og hjertets orientering,

Jo mere ugunstig den situation er,

i hvilken vi bekræfter vort håb, jo dybere er dette håb.

Håb er ikke simpelthen optimisme.

Det er ikke en overbevisning om, at noget vil gå godt,

men en vished om, at noget giver mening

— uden hensyn til hvordan det går.

Jeg tror altså, at ... det håb henter vi så at sige andetstedsfra. Váslav Havel, Fjernforhør, 1986

Den, der tager håbet fra et barn, er ikke blot en tåbe, men en nidding Løgstrup

Idéer og håb er ikke en vare, der kan produceres eller købes. Håb er ikke en prognostisering, sagde Václav Havel. Det er åndens og hjertes orientering. Bifrost ønsker at give børnene en robsthed til at kunne trives, blomstre og bidrage i deres egen og samfundets udvikling, indenfor de muligheder en begrænset planet giver os. At de i løbet af skolegangen bliver klar til at gå ud og stille spørgsmål, undersøge og sammen med andre skabe livskvalitet og forbedringer. I en verden i krise er det nødvendigt med et spring i empati og kreativitet – i vores eget mindset, over for andre, nær som fjern, og overfor naturen (Jeremy Rifkin).

Lytte indad, indad, indad – til vores intension

Som Heimdal kan børnene nemlig med følende fornuft lytte til græsset og ulden, der gror og bruge gjalderhornet, når noget ikke er i orden. Det afgørende, for at en forandringsproces lykkedes, er, hvilken indre tilstand vi har (Bill O'Brien). Både personlig og organisationsudvikling mislykkedes ofte (Kotter 70 %, Drejer 90 %). Det er svært at ændre vaner! Mødet med kunsten og de musiske sprog giver netop mulighed for at træne åbenhed, involvering og evnen til at udtrykke sig. Evnen til at undre sig, stille spørgsmål, se på emnet fra flere forskellige vinkler og dermed giver slip på sikkerheden om, hvordan virkeligheden er, giver adgang til de dybere lag i vores egen tænkning og mulighed for at finde frem til, hvad vi selv mener. At skabe broen mellem vores indre egen mening og 'det vi gør'. Vi ved, at vi skal være opmærksomme på at lytte indad i os selv. Som i eventyrerne er der lytteudfordringer, jf Otte Scharmer, Teori U:

Det første og øverste niveau er at åbne sindet og **lytte til fakta** og dermed være åben overfor nye informationer. For at komme igennem til sit åbne sind skal vi overvinde **den dømmende stemme**, som bagatelliserer det nye og holder fast i egne forudfattede meninger og forbehold.

Andet niveau er **empatisk lytning**, hvor vi forsøger at forstå, hvad den anden forstår. Vi evner at sætte os i den andens sted og betragte verden gennem den andens øjne. For at lytte sådan skal vi overvinde vores **kyniske stemme**, hvor vi distancerer os for at beskytte os selv. Målet er at finde balance mellem kynisme/beskyttelse og indføling.

Vi må være interesseret i at prøve at forstå med hele vores system, **den skabende lytning**. For at komme igennem til åben vilje og være totalt til stede i nu'et og lytte til andre vinkler, skal vi overvinde vores **frygt for at fejle**. Vi skal kunne give slip på gamle tanke- og handlemønstre og bruge vores vilje konstruktivt. Egoet vil kæmpe som vild for at overbevise os om, at vi skal holde fast i det gammelkendte i stedet for at skabe nye veje/løsninger. Æstetiske læreprocesser handler netop om at bryde rutine/automat-tænkning.

Åbenheden gør altså, at vi kan finde vores inderste intension. Når vi har indset den, kan vi også opdage hvilke handlemuligheder, der spirer frem – og dermed vælge, hvad vi skal gøre i stedet for at gøre, som vi

plejer, eller som de andre gør. Fremtiden er ikke noget, der kommer, men noget vi skaber selv, det er denne skabende evne, vi indbyrdes skal udfordre (Kjeld Fredens). Vores intention og valg af ord og handling må hænge sammen.

I mødet med det nye og ukendte i oplevelsesfasen sættes børnene også i en lytteposition, hvor de har mulighed for at lytte til, hvad der sker inde i dem selv. Oplevelserne inviterer børnene ind i noget, de ikke er fortrolige med eller måske ikke ved ret meget om, det kan også være noget helt ukendt. I oplevelsesfasen får de ingen forklaringer eller vejledning, hvis noget er svært. At være i Undreland kræver en særlig rettethed og selvforståelse. Børnene oplever hver især afhængig af den bagage af gener, erfaringer, selvindsigt og vilje det har med sig. Det vigtige er ikke, at barnet forstår det hele eller forstår på en bestemt måde. Det vigtige er, at barnet oplever, bruger sig selv, involverer sig og øver sig i at undre sig og stille spørgsmål.

Er oplevelsen god nok, giver den stof til eftertanke, meningsudveksling og handling. Det er denne dimension ved oplevelsen, der giver den efterfølgende samtale nuancer og mening.

Samtale – tale sammen – relation

Den gode samtale er udtryk for en særlig livskvalitet Holger Henriksen

Odin har to ravne, som sidder på hans skuldre. Hugin repræsenterer håbet og Munin mindet. En levende samtale mellem de to viser, hvordan fantasi og muligheder kan udfordres af erfaringer og indsigt.

Involveringen som følger af æstetiske læreprocesser betyder, at børnene har sanset og sat sig ind i et stof og forholdt sig til det. Det betyder igen, at barnet har noget at bidrage med i dialogen med andre børn og mellem børn og voksne.

'Dia' betyder, at noget flyder igennem. 'Logos' betyder viden eller indsigt. 'Dialog' betyder således den mellem menneskelige proces med viden, der flyder mellem os, så parterne bliver klogere på hinanden og på, hvordan sagen kan forstås og evt. ændres. En nærværende og respektfuld dialog forudsætter, at man kan glemme sig selv, sine egne fordomme og antagelser og forsøge at leve sig ind i, hvad den anden forsøger at sige. Sam-tale, sam-hørighed, sam-skabe, sam-spil, sam-arbejde. Samtale sker mellem mennesker, der er nærværende, lyttende, ønsker det, ønsker at forstå, opmærksomme, griber, taler sammen, bidrager. Det handler om at lytte og ønske/ville forstå hinanden. Det handler også om, at vi prøver at forstå, hvad en samtale er, og hvilke muligheder den har – og hvad det betyder for 'mig'.

En særlig form for målrettet dyb opmærksomhed er den, som er knyttet til det at lytte til et andet menneske. Flemming Andersen, Selvledelse – selvet på arbejde, s.265

Dialogens kerne er meningsudveksling og meningsbrydning. I den ægte dialog mødes børn og voksne på lige fod. De udtrykker og udveksler indtryk og synspunkter ud fra hver sit sæt af erfaringer. Da sansoplevelser er personlige, er samtalen en naturlig konsekvens i en læreproces, der begynder i oplevelser. Oplevelserne kan beskrives objektivt, musikkens toner, billedets komposition, farverne, ... - men opleves subjektivt. Verdens mangfoldighed bindes sammen i vore subjektive og forskellige universer. Vi oplever, føler, tænker, taler, vælger og handler ud fra vore forskellige forudsætninger. Det kræver bevidsthed, accept og respekt for hinanden. I den ligeværdige dialog deler alle deres indtryk, synspunkter og forslag. Det er en lytte-samtale-vidensdeling som er en del af kulturen i æstetiske læreprocesser.

At stille spørgsmål og søge svar er en aktiv proces, som skaber vores bevidsthed og dermed udvikler os som mennesker. Det gør os også mere bevidste om, hvad vi tillægger betydning, i at kunne skelne mellem, hvad der er væsentligt, og hvad der er uvæsentligt. Evnen til at kunne undre sig og mod og lyst til at deltage i fællesskabets samtale er forudsætning for, at der i det hele taget finder en samtale sted. En samtale, hvor der stilles spørgsmål og søges svar, som peger på det mangfoldige og mulige over for det kendte.

Når den personlige undren er grundlaget i samtalen, bliver den levende, selvforvaltende og meningssøgende og meningsskabende. Det er det personlige engagement, der gør samtalen skabende, fordi den stræber mod at tyde virkeligheden og bevidstgøre om, at nye forståelser af sammenhænge er mulige. Interesseudvikling afhænger af den åbenhed, som vi møder verden med og af de begrænsninger, der ligger i omverdenen. Det handler således om, at børnene gennem hele skoleforløbet bliver konfronteret med nye sider af tilværelsen, samtidig med at de kan inddrage deres egne personlige interesser i arbejdet. Det er lærernes ansvar og opgave at kunne se emner med nye synsvinkler og arbejdsmetoder. Det vigtigste er, at barnet ser sammenhængen mellem egen forestilling og handling. Se yderligere uddybning af et godt arbejdsforløb på hjemmesiden.

Gennem samtalen kan vi erfare nyt om tilværelsen. Få øjnene op for at andre oplever noget andet og tillægger det en anden betydning. At der således er andre måder at forestille sig, hvordan tingene hænger sammen, hvilket giver et andet og nyt afsæt for at møde udfordringerne og være aktiv i såvel eget arbejde og liv som medskaber af andres.

Medansvar og medbestemmelse er grundtanker i demokratiet.

I vores samfund har børn ofte begrænsede muligheder for at forstå sig selv som medskabere af tilværelsen og fællesskabet. I de æstetiske læreprocesser har netop bevidsthedsudviklingen og medansvaret også betydning.

Børnene skal i skolegangen lære, at det kræver vilje, mod og kunnen at tage et medansvar for sin egen og andres situation. Det kræver, at børnene øver sig i medbestemmelse og medansvar, der svarer til deres modenhed og udvikling, jf zonen for nærmeste udvikling af Vigotsky.

Det forudsætter også, at forholdet mellem børn og voksne er præget af tillid og tryghed. De samme forhold gælder for mødet mellem voksne. Det er et menneskesyn.

Det er vores udfordring af udfordre børnenes tilgang og modenhed, så de udvikler deres samtale-niveau.

Vi har forskellige afsæt og hensigter i mødet med andre, jf Teori U af Otto Scharmer, s. 19. Opmærksomheden på den enkelte persons modenhedsniveau er væsentlig for at kunne skabe lydhørhed og udvikle niveauet. Det gælder både blandt børn og voksne.

1. Mit fokus er at få sagt **mine egne argumenter**. Når jeg lytter til andre, er det med 'ja, ja det ved jeg godt'. En-dimensionel lytning og dialog.
2. Jeg fokuserer på det, jeg hører, der er **anderledes end det, jeg allerede ved**. Meningsudveksling, uden det får betydning for mig, hvad der bliver sagt, 'nåh, ser man det!' To-dimensionel lytning og dialog.
3. Mit fokus flytter sig fra mig selv til mine medmennesker. Jeg kan glemme mig selv og min egen dagsorden. Jeg **lytter empatisk** og er i direkte samtale med andre. Jeg begynder at forstå det, den anden forstår. 'Jo, jeg ved nøjagtig, hvordan du har det/oplever det!' Tre-dimensionel lytning og dialog.
4. Mit fokus er på at se og skabe nye muligheder sammen med andre ud fra en dybere forståelse af virkeligheden. **En følelse af samhørighed**, det handler ikke om, hvem der har ret eller får sin vilje. Det handler om sammen at skabe noget nyt, der er godt for alle. I den proces sker der også en ændring, en transformation, af mig selv og min egen forståelse af, hvem 'jeg' virkelig er. Lytning og dialog i en mangfoldighed.

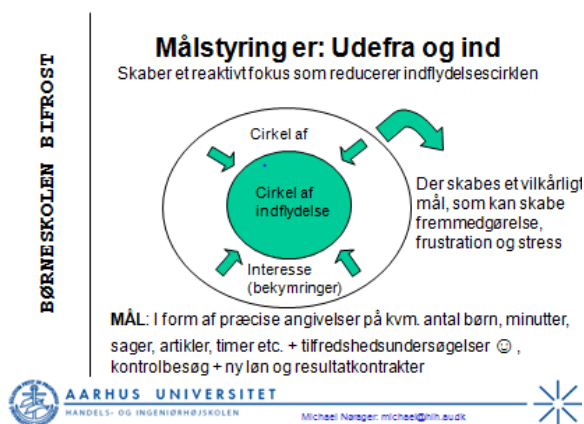
Vores måde at lytte til hinanden og tale sammen har afgørende betydning for, hvilken baggrund vi har for at vælge reaktion. Det kræver også selvindsigt og involvering i både et andet menneske og i stoffet at reagere med åbenhed og undrende undersøgende spørgsmål - efter at have lyttet – frem for at dømmes eller distancere. Anerkendende og værdsættende tilgang handler om accept og respekt for hinanden.

- Vil du fortælle mere om det?
- Hvad ønsker du at opnå?
- Hvem kender dit ønske om at gøre noget ved det?
- Hvilke alternativer er der? Fordele. Ulemper
- Hvilke ressourcer har du? Indre. Ydre
- Hvilke forhindringer ser du? Indre. Ydre. Hvordan kan de overvindes?
- Hvilke initiativer har du taget ind til nu?
- Hvem kan hjælpe og støtte dig?
- Hvad ønsker du af mig nu?
- Hvad vil du sige med din mimik? Dit kropssprog?
- Hvem er påvirket af situationen ud over dig?
- Hvilken handlemulighed(er) vælger du?
- Hvornår vil du gå i gang med din plan?
- Hvem skal informeres om din plan?

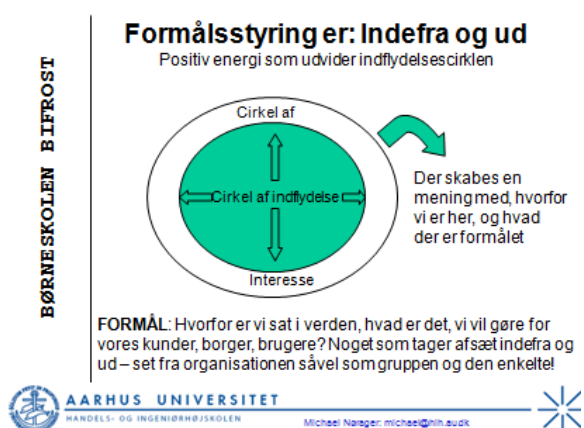
Hvad sker der, når (hvis) vi bliver bedre til at lytte til hinanden? Mange ting vil følge af, at vi mødes, ønsker en fælles forståelse og skaber en ny fælles forståelse.

I den industrielle forståelse af samtale er risikoen for at blive kapret af følelserne større. I den menneskelige forståelse handler det om at lytte, forstå, ... samhørighed

I det industrielle paradigme er der ingen samhørighed. Jeg venter på, at det bliver min tur. Samtalen i den industrielle betydning kan være kilden til vores elendighed. Her er der fokus på mål, som andre definerer.

I de æstetiske læreprocesser kvalificeres samtalen. Her ønskes fokus på at se og skabe nye muligheder sammen med andre. Her skabes et 'vi', en **følelse af samhørighed**. Det handler ikke om, hvem der har ret eller får sin vilje, eller hvem der er barn eller voksen. Det handler om sammen at skabe noget nyt, der er godt for den enkelte og for fællesskabet. Her er fokus på formål og stor grad af involvering, indflydelse via medbestemmelse og medansvar.

Valg af tilgang og ord er et valg med konsekvenser for børnenes oplevelses af sig selv, bevidsthedsudvikling og bidrag til fællesskabet.

Vi kommer nemt til at ...

Tale om det, vi ikke vil
Tale om det, der ikke virker
Tale om det, vi vil undgå
Tale i et mangelsprog "Vi kan ikke..."
Se uenighed som en konflikt

Begrænse folks viden til kun at omfatte det, der er nødvendigt for at udføre den konkrete opgave

Se forandring som noget, der kommer senere

I den værdsættende samtale vælger vi at ...

Tale om det, vi ønsker os
Tale om det, der virker godt
Tale om den fremtid, vi ønsker
Tale i resourcesprog "Vi kan..."
Anerkende forskelle i holdninger og synsvinkler

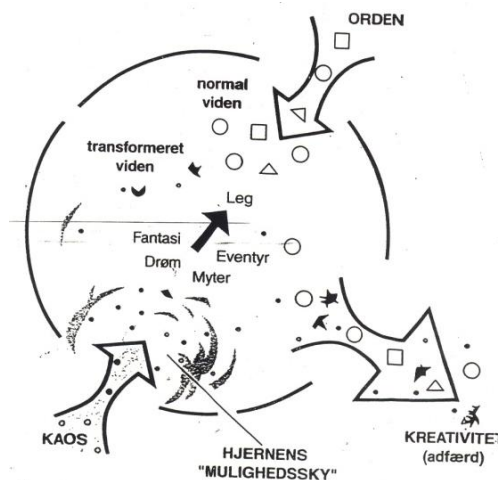
Sikre, at folk forstår den helhed, de er en del af, så de kan finde ud af at handle hensigtsmæssigt

Se forandring som noget, der sker i selve samtalen

Mulighedssky

Børnene skal erfare, at mennesker har mange udtryksmuligheder, som fx det kropslige, musikalske, billedmæssige, verbale, ... Hver gang vi udtrykker os, gør det indtryk på andre – og hvis vi er åbne og modtagelige kan disse indtryk gøre en forskel i vores liv. Oplevelsesfasen i skolearbejdet er nøje udvalgte udtryk i forskellige sprog, da de får indflydelse på barnets skoleliv og læring.

Oplevelserne er konstruktive forstyrrelser i barnets forståelse af sig selv, og hvordan verden hænger sammen. Disse forstyrrelser skaber uorden, en form for kaos, og det er i netop dette mylder af 'hov, hvad er det', at hjernens mulighedssky opstår. Det er i mødet mellem kaos og orden, at vi opdager, at verden kan være anderledes, end vi troede. I dette brydningsfelt opstår de nye idéer, fortællinger, drømme, musik, løsningsforslag osv. Det er her kreativiteten folder sig ud.

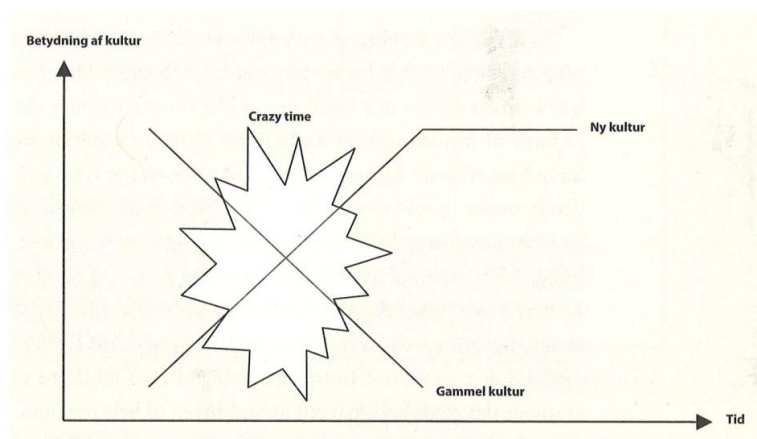

Fra Neuropædagogik af Matti Bergström - Menneskets 'jeg'

Figur 7. I hjernens Jeg føres kaos fra "mulighedsskyen" ind i barkens rationelle, kundskabslogiske, lukkede verden ved hjælp af legen.

Det skaber en indre uro og forstyrrelser at møde og opleve fx en kunstverden, der er anderledes, end det vi kender. Det er i dette krydsfelt, at de store muligheder er, - hvis vi er parate til at fange dem og omgivelserne lægger op til at det er det, vi ønsker. Det gør skolearbejdet til et personligt meningsprojekt – modsat en ydrestyret undervisning. Det kræver tid og ro, som muliggør reel involvering og fordybelse, så barnet udvikler et forhold til oplevelsen/skolearbejdet. At kunne glemme sig selv og hengive sig til 'hvad der sker og kommer'. Det er en anden type skoletid end de faglige og tværfaglige timer, hvor vi forfølger et bestemt mål.

Crazy/ possibility-time

Når vi involverer os i oplevelser og læringsprocesser udfordres vores forståelse og gamle kultur med noget nyt og ukendt. Det kan gøre os usikre at være i dette brydningsfelt, der både kaldes crazy time og possibility time. Det er her mulighedsskyen opstår (Matti Bergström), det er her mulighederne for at skabe nye fortællinger, musik, opfindelser, ... er. Det er igennem denne proces, at ny forståelse og ny kultur skabes.

Det er en bevidsthedsskabende proces, der både kan give et spring i empati og kreativitet. Og som kræver stor bevidsthed af de voksnes måde at reagere på, når børnenes brydningstid opstår – både om egen reaktion på kaos/muligheder, om det enkelte barns proces og om læringsmiljøet/fællesskabet.

Skolearbejdet skal rumme oplevelser, da indtryk er den grundlæggende form for erfaring. Børnene skal bevæges af noget, der er anderledes end det kendte og som 'gør noget ved dem'. At børnene oplever, at livet og verden er foranderlig, gør dem opmærksomme og bevidste om, at man selv kan stræbe efter forandring og dermed skabe en ny bevidsthed og ny kultur. Det gælder om, at åbne børnenes øjne for deres egen indre natur og potentialer – og forene det med aktiv handlen. Børnene må forstå sig selv og erfare læring som en proces, de er deltagere i for deres egen skyld. 'Vi gør ikke fejl, vi gør erfaringer'-tilgangen lægger op til at skabe og forfølge muligheder og lære af dem. De forventninger og krav, vi har til det enkelte barn og børnene i fællesskab, skal lede dem ind i en realistisk erkendelse af, hvem de er og hvad de kan – og styrke deres blik for muligheder.

Indtryk – udtryk, Talens træ

For at få hjernen til at fungere optimalt er det som nævnt afgørende, at barnet får mulighed for så mange udfordringer og udfoldelser som muligt. Så mange oplevelser og forstyrrelser som muligt. Så mange potentielle mulighedsskyer.

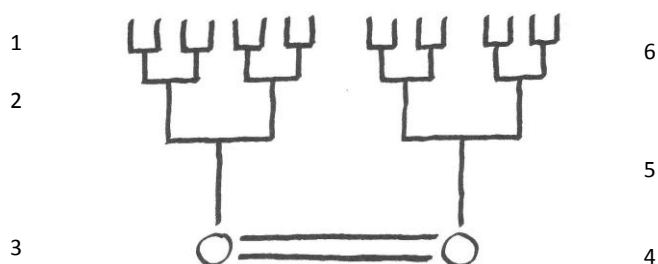
De mangfoldige sanseindtryk, som vi modtager, bearbejdes til en helhed. Rigtig mange indtryk sorteres fra. Vi kan maks være bevidste om 1 ud af 700.000 indtryk, jf Tor Nørretranders, Mærk verden. Så hvad vælger vi at fokusere på? Vi ved, at vi får mere af det, vi vælger at fokusere på. Hvad (hvem) styrer mit valg?

Når vi åbner munden for at beskrive, hvad vi ser, beskriver vi i realiteten os selv, vores opfattelser, vores projektioner, vores paradigmer. Covey, 7 gode vaner, s.24

Vi oplever millioner af bit i sekundet, men kan kun fortælle hinanden om nogle snese... vi kan fortælle alt det, vi er bevidste om. Nørretranders, Mærk verden, s. 186

Mennesker søger efter mening i en kompleks verden. Vi er hele tiden i en vekselvirkning mellem indtryk, vi forholder os til og bearbejder – og udtrykker – og får tilbagemeldinger på, som så er nye indtryk... Det væsentlige i modellen indtryk/udtryk er, at der bliver lagt vægt på det indre plan, det vil sige børnenes personlige og subjektive oplevelser og meninger. Det budskab, barnet finder frem til, kan udtrykkes i handling på forskellige måder afhængigt af den enkeltes evner, lyst og motivation.

Talens træ (Mærk verden, kap. 5, s.127 ff) Tor Nørretranders beskriver forholdet mellem indtryk og udtryk i Talens træ.

Vi udsættes hele tiden for et bombardement af indtryk (1) som fx billeder, musik, skulptur, dans, drama, lyrik, prosa, "mad", "maskiner", dyr, panter, ...

Nogle indtryk sorteres fra, fordi vi ikke kan rumme det hele. Vi folder ind. Vores indtryk afhænger af, hvad vi ved i forvejen, og hvad vi interesserer os for (2).

Indtrykkene sætter tanker og refleksioner i gang. Der sker en bearbejdning og analyse. Fagligheden bliver nødvendig.

I vores søgen efter mening, er der noget, der får særlig betydning og som kan blive så væsentlig, at vi gerne vil udtrykke vore tanker, følelser og forståelse. Denne betydning eller mening kalder vi et budskab. Vi har et budskab (3).

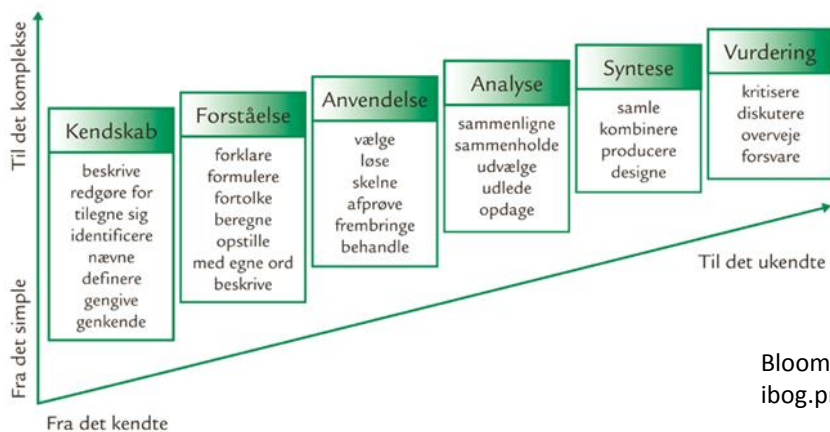
Vi kan udtrykke os på mange forskellige måder, når vi ønsker at formidle vort budskab til andre, fx billeder, musik, skulptur, dans, drama, lyrik, prosa, "mad", "maskiner", statistik, modeller ...

Udover at nogle materialer og udtryk bedre formidler budskabet end andre, er vores evner og talenter er heller ikke de samme. Derfor vælger vi forskellige udtryksformer, når budskabet skal formidles til andre (4).

Når formen er valgt, kan arbejdet udføres. Der eksisterer nu et produkt, som kan præsenteres for andre (5).

Når vi præsenteres for andres udtryk, kræves der igen et aktivt tankearbejde af os. De tanker og meninger, der ligger gemt i et udtryk, skal foldes ud. I denne proces kan et fortøttet udtryk folde sig ud som en vifte af spørgsmål, tanker og refleksioner, der er nye for os (6).

I denne arbejdsproces kan børnene udvikle flere kompetencer som fx indfølelse, fordybelse, refleksion, profleksion, indre kommunikationsevne, og evnen til at fortolke, uddrage, vurdere og sætte sig mål.

Det er væsentlig at prioritere den sidste del af arbejdsmodellen, hvor børnene får mulighed for at præsentere deres produkter og budskaber for hinanden. Og at tilskuerne forholder sig til det præsenterede. Livet er ikke en tilskuer-sport. Bevidstheden og selvindsigten udvikles bl.a. i relation til andre og spejlingen af sig selv i deres tanker og argumenter. Det stiller fx krav til både vores ind- og udkoling.

At vi fødes som mennesker er ikke ensbetydende med, at vi er menneskelige. Vi har mulighed for at blive det. Hvad vil det sige at være menneske? ”Jeg tænker, ergo er jeg” sagde René Descartes. Det er IKKE NOK.

Bifrost står for natur, kultur og bevægelse v. Jonas

Bifrost er et springbræt til livet v. Søren

Bifrost har været som at klatre i Livstræets krone v. Mollie

Bevidsthed – bevidsthed – bevidsthed – hvordan vælger vi at udtrykke os?

At være mere menneskelig handler om udvikling af bevidsthedsniveauer. Bevidsthedsniveauet anviser, hvilken tilgang og muligheder vi har for at tænke og skabe og idet hele taget forfølge vores drømme og visioner. Mennesket er født med særlige muligheder, men de folder ikke automatisk sig ud. Det er som ovenfor beskrevet afhængig af kvaliteten af sansemæssige oplevelser og involvering af kroppen.

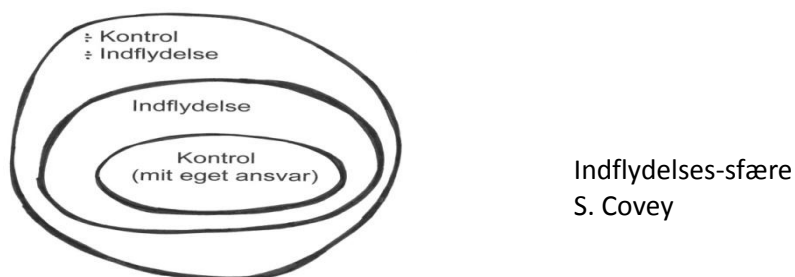
Vi må gribe for at kunne begribe, så vi kan danne begreber. Vi må se for at kunne indse. Med skabelsen af sproget kan vi dele vores indtryk, idéer, erfaringer og indsigter med andre. Afhængig af bevidsthedsniveauet formår vi at lytte, spørge og samtale. Bevidsthed kan med afsæt i modenhed inddeles i (mindst) fem niveauer, jf. Selvledelse, selvet på arbejde af Flemming Andersen, s.179 ff., citat Kegan

1. En magisk bevidsthed – forholder sig udelukkende til sin egen fantasi og oplevelser
2. En selvcentreret bevidsthed - selvoptagethed
3. En normativ bevidsthed – overvejer du **må/du må ikke**, du bør/du bør ikke, mig-tilstand
4. En autoritativ bevidsthed – personlige valg fx mellem værdier, **jeg vil/vil ikke**, jeg-tilstand
5. En integreret bevidsthed – både dig og mig, **vi vælger sammen**, komplementær vi-tilstand

∞ ...?...bevidsthed, hvordan fortsætter udviklingen?

At opnå at være på det femte niveau og frem er nødvendig for at forstå, at vi er forbundet med alt andet levende. Udvikling af vores bevidsthed er altså en modningsproces, der styrkes via de æstetiske læreprocesser, jf. involvering og stillingtagen, indtryk-udtryk.

Det er i høj grad de voksnes opgave at være bevidste om denne udviklingsproces, og hvordan vi kan stimulere børnenes indsigt og bevidsthedsniveau. Hertil kommer bevidstheden om, hvad der er vilkår og hvor er feltet, hvori vi har indflydelse. Det kræver stor selvindsigt i egne personlige & professionelle værdier at medvirke til konstruktiv forandring.

Ex på normativ bevidsthed: "Du må ikke løbe, råbe, tale grimt, ..."
 Resultatet er, at børnene bliver eksperter i, hvad 'de ikke må'.
 Børnene erfarer, at den voksne er dommer.

Bifrost bygger på en idé om respekten for det enkeltes menneskes ret til det bedst mulige liv i forhold til de forudsætninger der gives – og til fællesskabet. Med afsæt i dette kan man med sin sunde følende fornuft og evne til at se sig selv som en del af fællesskabet godt tænke sig til, hvordan vi skal være sammen.

På en skole, hvor vi er mange sammen, er det dog nødvendigt at have klare faste aftaler og en fælles forståelse af dette og hint. Vi trykker ikke ordensregler, som hænges op omkring på skolen. Men vi har nogle normer, som vi opdrager hinanden til at huske og efterleve.

Vi ønsker, at børnene forstår, at der må være visse aftaler, så vi alle har det godt med at være på Bifrost – børn som voksne. Altså en forståelse af og bevidsthed om at barnet har en betydning og dermed et medansvar for, hvordan fællesskabet og læringsmiljøet er og bliver skabt. At barnet kan påvirke aftalerne i det rette forum, altså en indsigt i egen indflydelsessfære. For der er også altid vilkår, der må accepteres i nuet, og som måske kan ændres på sigt, hvis nogen involverer sig i sagen. Første skridt for bevidsthedsudvikling hos både børn og voksne er bevidsthed om, at der er noget, vi skal være bevidste om.

Og når vi har større fokus på et felt, er vi anderledes modtagelige overfor idéer og inspiration fra andre, ligesom vi kan bringe ønsket om hjælp op i en samtale, hvordan en situation kan tackles. I et Bifrost-miljø, hvor omsorg og udvikling går hånd i hånd, kan alle hente inspiration fra både børn og voksne i, hvordan man udtrykker sig og handler hensigtsmæssigt. Det er også en balance mellem at holde på sin ret og få det til at fungere.

Einstein skulle have sagt, 'alt er relativt'. Forståelsen for at 'det samme' kan forstås på forskellig vis afhængig af synsvinkel, erfaring, indsigt, motiv osv. indebærer, at sandheden ikke findes. Vi har hver vores oplevelse af virkeligheden, og det skal vi acceptere. Bevidstheden herom er afgørende for, hvordan vi møder hinanden og hinandens udtryk/hvad vi siger-gør. Derfor må vi spørge os selv om, hvordan magter vi

at skifte perspektiv og forstå noget på en ny måde? Hvordan ønsker vi at udforske, før vi skaber vores verdensbillede og forståelse? – Grundlaget for at reagere.

Vi ønsker, at børnene lærer at klare sig selv og bidrage til de fællesskaber, de er en del af. Det indebærer, at de skal øve sig i at håndtere livet og udfordringerne. Øve sig i at vælge. Øve sig i at reflektere. Det indebærer igen, at vi bliver bevidste om, at noget er bedre end andet. Nogle kalder det, at vi begår fejl. På Bifrost siger vi, at vi gør erfaringer. Åbenheden overfor andre og sig selv betyder også, at vi skal kunne tilgive både sig selv og andre, en tror på, at alle ønsker og gør det bedste, de kan. Og at vi kan justere vores tale og handling i forlængelse af en værdsættelse af, hvad vi helst vil. Vi skal også anerkende vores nye indsigt og have modet til at glæde sig over det. Det gælder også overfor andre, måske især når en person gør noget andet, end vi har forventet. Vi skal stole så meget på os selv, at vi tør give slip på sikkerheden og kontrollen. At tilgive handler ikke om at glemme, hvad der er sket, eller at det skete er i orden – det handler om accept af, at det perfekte ikke findes. Trygheden ved hinanden og situationen gør, at vi tør åbenheden i at lytte til den andens intension, involvere sig med følende fornuft. Bevidsthed om indtryk – udtryk. Bevidsthed om ressource-arkæologi er en del af de æstetiske processer.

Relationskompetence er

- Evnen til at "se" det enkelte barn på dets egne præmisser og afstemme sin egen adfærd herefter uden dermed at fralægge sig lederskabet
- Den voksnes evne og vilje til at påtage sig det fulde ansvar for relationens kvalitet

Forholdet mellem barn og voksen, vi er ligeværdige, men ikke ligestillede

At tilgive... - handling/refleksion

Hvis vi kan arbejde relationelt 25 % af tiden, er det højt sat!

Børn tilgiver os.

Tilgiver vi hinanden?

Tilgiver vi os selv?

psykolog Anette Groth

Børnene er i mesterlære hos vi voksne. Hvordan er vores bevidsthed – individuelt og fælles – i forhold til at være gode rollemodeller?

Betingelserne for at vi kan udvikle os som mennesker, er, at vi indgår i anerkendende relationer med betydningsfulde voksne. Socialisering sker ved, at barnet går i 'mesterlære' hos forældre og andre voksne, - så hvad er det, vi ønsker at vise børnene om at være sociale?

Hvordan kan vi med vores måde at være på lære børnene **accept for forskellighed, og hvordan kan vi lære dem at håndtere uenighed?**

Vores oplevelse af verden er individuel. **Hvad er det egentligt, børnene vil os, når de 'luffer' deres måde at opleve verden på?** – ønsker de vores vurdering, eller ønsker de egentlig bare, at vi hjælper dem med at forholde sig til, hvordan de oplever og tackler den verden, de lever i? **Hvordan ved vi, hvad de ønsker; undersøger vi overhovedet, hvad de egentlig vil bruge os til?**

Vi voksne er i spændingsfeltet mellem teori og praksis, visioner og (oplevet) virkelighed, personlige og Bifrost-værdier, tolkning af værdier og handling, formål og mål, udviklingsstrategi og virkelighed, synlighed og at give rum og plads, være nærværende og skabe distance, være formel og uformel, ledelse og styring,

den enkelte person og fællesskab, dialog og enetale, lytte og spørge, åbenhed og retningsgivning, være inspirerende og høre græsset gro, forandring og forankring, fællesskabet og virksomhedens rammer, information og kommunikation, frihed og ansvar, ønsker og behov, pædagogiske og økonomiske forhold, kultur og organisering, x – y – z ...

Disse forhold udfordrer både drømmekraft, dømmekraft og handlekraft, da der netop ikke er en facit- eller regelliste. Vores værdier giver retningen.

At erkende – og dermed være bevidst om – at disse forhold optimerer muligheden for at navigere meningsfuldt. At opleve det som komplementære forhold frem for dilemmaer gør yderligere, at den enkelte voksne kan bevæge sig fra en autoritativ til en integreret bevidsthed. Det indebærer også, at oplevelsen af spændingsfeltet ændres til et felt fyldt med muligheder, hvor 'jeg' konstant kan navigere og udvide 'min' indsigts- og indflydelsessfære – i de relationer og det samspil, der udgør og skaber Børneskolen Bifrost. Jo mere mening, de voksne oplever, jo mere optimeres også muligheden for at lykkes med at håndtere hvad, der dukker op. Det korte budskab hedder glæde, gejst, passion, åben, undrende og undersøgende tilgang – og fællesskab.

De voksne

Læreren eller pædagogens attitude har afgørende betydning for stemningen, hvad vi er sammen om og hvordan. **Lærerens personlighed er faktisk...**

"Den største enkeltfaktor for elevernes læring..."

Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, DPU 2008

Den voksne smitter via spejlneuroner med sin glæde ved børnene, stoffet, kolleger og Bifrost i det hele taget. Lærerens eget selvværd og egen selvtillid – personlig, fagligt, didaktisk. Lærerens ro. Lærerens latter og smil. Lærerens måde at være og lære på. Lærerens måde at se på barnet på. Lærerens måde at svare med undrende, åbnende spørgsmål – ikke være dømmende. Lærerens måde at reagere på overfor fejl og tvivl. Lærerens måde at håndtere uenighed og ikke-ordentlig opførsel og sprogbrug. Lærerens skal skabe relationer og sund dynamik i børnegruppen og samspil mellem børn og voksne. Skabe en stemning der styrker lysten til at lære og være sammen, skabe den bedst mulige udgave af sig selv. Alt sammen smitter. Vi er rollemodeller. Mesteren i mesterlæren.

Lærerens balance mellem professionalitet og personlighed er afgørende vigtig. Og kæmpe respekt til de voksne, der sætter sig selv i spil på Bifrost. Det er krævende at være voksen på Bifrost. At udvikle bevidsthed om egen og fælles intension, tanke og handling. Vi skaber kultur. Det handler ikke om at nå alt, men om at nå det vigtige. At være sig selv i den bedste udgave både som faglærer og menneske. Alle lærere på Bifrost er fagligt kompetente. Deres faglighed udfordres hele tiden fag-fagligt samt af samspillet mellem fag og emne. Og i fag-lærer-samarbejde, kurser, forskning o.l.

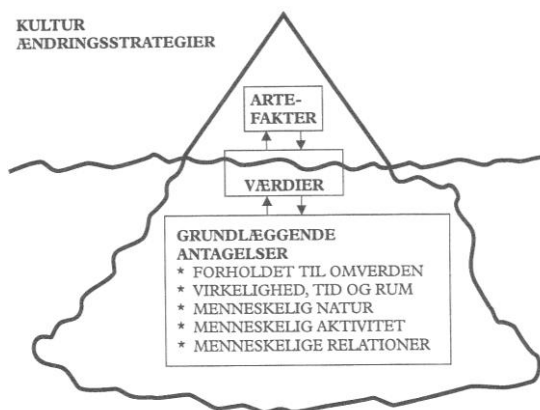
Lærerens selvindsigt og selvudvikling i grundlæggende antagelser, værdier og holdninger – og professionelle tilgang til lærergerningen, herunder naturen i de æstetiske læreprocesser, er afgørende vigtig for børnenes trivsel og læring. Og at Bifrosts værdigrundlag og læringssyn fastholdes og udvikles.

Det er lærernes ansvar at give **Bifrost-værdierne** liv og være kulturbærere og –skabere, Se uddybning på hjemmesiden. 'Værdier er en vigtig hjørnesteen i menneskers mentale fundament under deres daglige adfærd. Værdierne giver retning og mening i den kaotiske hverdag' (F. Andersen, Selvledelse, s. 241).

Æstetik
Dialog og åbenhed
Nærhed og samvær
Selvforvaltning og medbestemmelse
Udfordring og refleksion
Professionalisme

Vi har tidligere undersøgt, hvordan lærernes forståelse, tolkning og udlevelse af såvel artefakter (synlige og særlige Bifrosttegn og 'ting'), Bifrostværdierne og personlige grundlæggende antagelser kommer til udtryk. Vi kan konstatere, at svarene kan grupperes i generationsgrupper, dvs. det har en betydning, hvor lang tid man har været en del af Bifrost. Denne indsigt har igen betydning for velkomsten til nye kolleger, for forventninger til sig selv og til kollegerne, til dagsordener og pædagogisk udviklingsarbejde. Det betyder også, at vi overfor forældrene skal være opmærksomme på at tydeliggøre Bifrostværdierne, når det er relevant i nyhedsbreve, til forældresamtaler og –møder. Det har betydning for, hvordan vi italesætter og diskuterer værdierne bag vore intentioner og handlinger. – Alt sammen for at fastholde og nytolke Bifrosts pædagogiske profil.

Artefakter	Kulturens fysiske observerbare fremtrædelsesformer samt strukturer og processer
↑ ↓	
Værdier	Holdninger, normer, filosofier, der fremtræder som synlige begrundelser
↑ ↓	
Grundlæggende antagelser	Kulturens dybereliggende niveau af overbevisninger om sig selv og dens omverden, og som er fælles for medlemmer af en virksomhed.

Vi har lavet en kultur/værdi-undersøgelse i lærergruppen, som blev inddelt i tre generations-grupper: ny – halvnye – 'gamle' Bifrostlærere:

Anciennitet	Artefakter	Værdier	Grundlæggende antagelser
'Ældste trin' > 18 år over 18 år	God smag !!! Æstetisk miljø Åbent miljø Farver Arbejdsro/ Fordybelse Finish i børneprodukter Dialogorienteret Venlighed Fysiske rum/arkitektur Orden/ro for øjet Fleksibilitet i miljøet Omgangstone Sprogkode	Æstetik Dialog og åbenhed Nærvær og samvær Selvforvaltning og medbestemmelse Udfordring og refleksion Professionalisme	Livsstil/identitet Engagement i Bifrostkulturen Ansvarlighed 'Indordne' sig i fællesskabet Stolthed/identifikation Personlig involvering Mulighed for personlig/professionel udvikling Forpligtigelser, jf. grundlæggende antagelser og værdigrundlag 'Ægteskab'
Anciennitet	Artefakter	Værdier	Grundlæggende antagelser
'Mellem trin' 18 år ≥ x ≤ 3 år	Helhedslinjen Egne undervisningsmaterialer Trin Tværfaglighed Farver Emneorienteret Børn/voksne Kreds Åbne rum Glade børn Spor Tid til børn Anerkendelse Æstetik	Æstetik Dialog og åbenhed Nærvær og samvær Selvforvaltning og medbestemmelse Udfordring og refleksion Professionalisme	Sinologisk pendul Scannere BBkultur >< er kultur Kulturmatch Kærlighed til stedet Selvfede på den fede måde Indspisthed System, der lukker sig om sig selv – under angreb – Investering på 100% 'Nej, hvor sjovt' Føle sig enestående Ikke alle er museumsgængere! Non-sjusk Initiativrig Stolthed Selvtillid Høje forventninger Dynamik Finish i materialer 'Arena'-indtagere Professionalister

Anciennitet	Artefakter	Værdier	Grundlæggende antagelser
'Yngste trin' < 3 år Under 3 år	Portalen Åbne rammer/arkitektur - døre Faste rammer - morgensangsække - biografrække - fast siddeplads i kreds - start/slut m. kreds Fokus på æstetik - nåle - montering Bevidst holdning omkring sproget God stemning på 'lærerværelset' Voksne/børn - kalder vi hinanden Mange fælles arrangementer for alle børn og voksne - SFOjul - Livø - Oplevelsesdage	Æstetik Dialog og åbenhed Nærvær og samvær Selvforvaltning og medbestemmelse Udfordring og refleksion Professionalisme	Respekt og rummelighed Tryghed for børn og voksne Mindre fagopdelt undervisning - mere tværfaglighed

Undersøgelsen viser, at der sker en forandring i erkendelse og indsigt. Det er dog vigtigt at understrege, at udviklingspsykologien fortæller, at udvikling ikke sker i forhold til anciennitet men i forhold til menneskets øgede bevidsthed. Vores ageren på bevidsthedsniveau er situationsafhængig. Når vi oplever en ny og ukendt situation, vil vi regrediere til den komfort-zone, hvor vi føler os sikre - med mindre vi er bevidste om det og vælger at håndtere situationen med en anden tænkning og bevidsthed. Psykologisk vækst og forandring er en konstant proces, jf. Erik Erikson og Vigotsky.

Værdi-udviklingsmodel - situationsafhængig

En normativ bevidsthed

Konkret iagttagende overfor adfærd
Ønsker at integrere værdierne i egen adfærd
Kan 'være' Bifrost-værdierne
Vi-oplevelse af at høre til stedet
'Må jeg dette? Gør jeg det Bifrost-agtigt?'

En autoritativ bevidsthed

Værdier og adfærd opleves i øjenhøjde
Form for distance 'dem – os'
Vil 'være' værdierne – og vil jeg nu det?

En integreret bevidsthed

Værdier opleves filosofisk og abstrakt, vi vælger sammen
Værdier og adfærd er i samklang
og opleves i frøperspektiv
Vi 'er' værdierne

Værdier opleves som funktion, kan/kan ikke

Værdier opleves symbolsk, vil/vil ikke

Værdier opleves filosofisk,
er en del af mig, føles naturligt'

Oplevelsen og udtrykkelsen af Bifrost-værdierne er afgørende for, hvor stærk en profil Bifrost har. Det er derfor afgørende vigtigt, at både medarbejdere og forældre har indsigt i værdierne og er enige om, at det er denne retning, vi arbejder hen imod. Denne indsigt er ikke en selvfølge og er hele tiden under udvikling. Forandringen er en livslang proces.

Hvad styrker læring hos børnene?

Undersøgelser peger i retning af tre fokuspunkter og lærerkompetencer, som bidrager til øget læring hos børnene:

- Relationskompetence (uddybning nedenfor)
- Regelledelskompetence
- Didaktikkompetence

Relationskompetence

Lærerens positive sociale interaktion med eleverne har baggrund i en væsentlig relationskompetence, der kan øge elevlæring.

Denne lærer udviser elevstøttende ledelse med elevaktivering og elevmotivering, hvor eleven har mulighed for at opøve selvstyring, og hvor der tages hensyn til forskellige elevforudsætninger. Dette øger både det faglige læringsudbytte som ikkefaglig læringsudbytte i form af fx større motivation og autonomi. Det gode forhold mellem lærer og elev er baseret på, at læreren udviser respekt, tolerance, empati og interesse for eleverne. Synet på eleverne er præget af, at alle har potentiale for at lære, og at hver elev har sin individuelle måde at lære på, som læreren skal respektere.

Regelledelskompetence,

der har baggrund i en generel etablering af regler for klassens arbejde, øger elevlæring. Adfærdsregler formuleres eksplicit ved undervisningens start og gradvist overlades det til eleverne selv at opstille og opretholde reglerne. Læreren inddrager elever i strukturering og valg af aktiviteter i klassen. Læreren sikrer, at klassen arbejder på en ordentlig måde, starter timerne til tiden, og skifter hensigtsmæssigt mellem aktiviteter. Læreren foretager en detaljeret planlægning med henblik på at anvende mest tid til undervisning og mindre tid til administrative rutiner. Effektiv undervisning, der sikrer sammenhæng med tidligere lært stof, og hvor der er progression, fremmer elevernes læring. Det vil sige, at læreren fokuserer klassens opmærksomhed på de centrale dele af pensum, følger op på det lærte ved fx at gentage tidligere lært stof, giver hurtige og korrigerende feedback, samt gentagende gange fremhæve essentielle principper.

Didaktikkompetence

Kompetencen forudsætter et højt fagligt niveau, der gennem den fagligt kompetente lærers undervisningshandling medfører øget elevlæring. Høj faglig viden medvirker til, at læreren har tiltro til egne evner og effektivitet indenfor faget, at han er mindre bundet til faget i undervisningen, og at han kan anvende mange forskellige former for materialer og tilgange. I undervisningen manifesterer dette sig bl.a. ved, at læreren er mere kognitivt udfordrende og tilskynder til metakognition og dekontekstualiseret samtale. Kan læreren desuden opstille klare undervisningsmål, såvel for de enkelte timer som for det overordnede forløb, gennemføre detaljeret undervisningsplanlægning og organisering af aktiviteterne med henblik på at anvende mest tid til undervisning og mindre tid til administrative rutiner, har det positiv indflydelse på elevlæring.

Beherskelse og brug af forskellige undervisningsmetoder og materialer samt en kognitiv,

konnektionistisk tilgang til undervisningen øger ligeledes elevlæring. Visse sider af didaktikkompetencen er af fagspecifik karakter. Dette aspekt har dog kun været i fokus i få undersøgelser og primært i matematik. Her ses det, at problemorienteret undervisning frem for udenadslære, samt et sikkert konceptuelt greb om faget, øger elevlæring. Endvidere fremmer helklasseundervisning i denne kontekst elevindlæring bedre end gruppe- og projektarbejde.

Lærerkompetencer og elevers læring i førskole og skole,
Dansk Clearinghouse for Uddannelsesforskning, 2008

Værdierne understøtter netop intensionen i æstetiske læreprocesser. Og især evnen til at stille værdsættende spørgsmål og levendegøre anerkendelse af barnet, relationer og stoffet gør en forskel.

Fra gode hensigter til bedre handlemuligheder

1. Børn og voksne **konstruerer deres virkelighed gennem det sprog, de bruger**
2. Bifrost kan forstås som en arena for **skiftende praksisfællesskaber**
3. **Diskurser og fortællinger** indordner børns og voksnes oplevelser i en **helhedsforståelse**
4. Hver enkelt barns og voksens selver **formes i de relationer og praksisfællesskaber, som medlemmet indgår i**
5. **Etik og moral er indlejret i sprog, diskurser og fortællinger**
6. **Magt** består i at kunne bestemme sandheden og **definere et mulighedsrum**
7. **Den anerkendende udforskning er en vej til** ny erkendelse om en **ønskværdig fremtid**
8. Valg af den socialkonstruktionistiske erkendelsesteori indebærer moralske **forpligtelser**

"Bag ethvert problem er en frustreret drøm" Cooperrider

Læringsmiljø

Mennesket rummer naturligt forskellige måder at opdage på. Disse måder har vi gjort til en del af vores struktur:

I vores tværfaglige værksteder og forskellige veje i dataindsamlingen i projektarbejdet på ældste trin anvender vi tre typer metoder, som også repræsenterer tre typer viden:

- **videnskabsmanden**, der undersøger med afsæt i en hypotese, som sammenholdes med resultat og fejlkilder. Beviser og argumentationer er betydningsbærende. Vi kalder det for laboratorium. En naturvidenskabelig tilgang, metode og viden.

- **kunstneren**, der udforsker nye idéer, vinkler, materialer, fremgangsmåder. Vi kalder det atelier. En humanistisk tilgang, metode og viden.

- **forfatteren** vi kalder det en læse/skrivestue. En samfundsvidenskabelig tilgang, metode og viden. Se yderligere om et godt arbejdsforløb på hjemmesiden.

Barnet rummer alle disse tre måder at opdage på. Det ligger i barnets leg. Alle tre personlighedstyper indeholder fantasifuldhed – afprøver idéer 'hvad nu, hvis jeg gør...'-tilgang.

'Skabelsen af noget nyt er ikke et resultat af intellektet, men af et indre instinkt, legen. Det kreative sind leger med de ting, det elsker.' C.G.Jung

Et bevidst fællesskab - ikke bare et fællesskab - er det eneste, der kan give mennesker et tilfredsstillende liv. C. G. Jung

Et godt arbejdsforløb

Menneskets arbejdsforløb rummer også naturligt forskellige faser.

I det gode arbejde er der en sammenhæng mellem det, hovedet tænker og det, hånden gør. Barnet involveres i alle arbejdsforløbets faser, fra idé til beslutning, planlægning, udførelse, formidling og værdsættelse.

Indholdsfortegnelse	Værksteder på mellemtrin..... 13
Faglighed og tværfaglighed.....	15
Skolens pædagogiske struktur.....	16
Hvorfor netop disse tre værksteder?.....	18
Videnskab – tænkningen bag valg af disse tre værksteder.....	22
Arbejdsmodel for yngste og mellemtrin.....	22
Emne.....	22
Værksteder på yngste trin..... 6	Projektarbejdet på ældste trin..... 24
Færdigheder og viden, forudsætning. 6	Om at undersøge..... 24
Værkstedsoversigt..... 7	Arbejdsmodel for projektarbejdet..... 25
Første arbejdseddell..... 7	Oversigt over rapportens indhold..... 26
Anden arbejdseddell..... 8	Det musiske udtryk..... 27
Grundbegreber og færdigheder..... 8	Værdsættelse – evaluering..... 28
Zonen for nærmeste udvikling..... 9	Zonen for nærmeste udvikling..... 30
Helhedslinjen – yngste trin..... 9	Helhedslinjen – ældste trin..... 31
Model af tema-arbejdet, yngste trin.. 9	
Et godt arbejdsforløb – indsigt i alle faser.. 11	Se også
Model af 'Et godt arbejde'..... 11	Fantásien – et eksempel på helhedslinjen fra yngste til ældste trin - et godt arbejdsforløb
Idéfasen 11	Forældreinformation
Beslutning 11	Eksempler fra
Planlægning 12	fra yngste trin
Udførelse 12	fra mellem trinnet
En naturlig tilgang og proces 12	fra ældste trin

Se www.bifrost.dk, skriftet 'Et godt arbejdsforløb'

Skridt for skridt fra aller første skoledag på Børneskolen Bifrost skabes en helhedslinje og forståelse af, hvad der kendetegner et godt arbejdsforløb.

Vi forvænnedes med enkle løsninger. Vores regnestykker i skolen gik altid op. Piet Hein

Læringens natur

”Læring er et meget kompliceret og mangesidet begreb, som omfatter enhver proces, der hos levende organismer fører til en varig kapacitetsændring, og som ikke kun skyldes glemsel, biologisk modning eller aldring”. Sådan lyder definitionen på læring hos Knud Illeris (Læring, s. 15). Både kunstnere og forskere har bud på, hvad læringens natur er, og hvad vi i skoleverdenen kan og bør lægge vægt på, inspireres af:

Læredigt

(for lærere og andre voksne)

**Belæring bliver nemt beskæring.
Giv næring til børnenes nysgerrighed.**

**Det er for lidt at de ved,
hvad DU ved.**

**Du må lade dig inspirere
af deres lyst til at eksperimentere
med farver, toner, ting og ord.**

**Timen er kort
verden er stor.**

**Afvisning skaber
en kommende taber.**

**Omhu for et sind i vækst
gælder mer end dagens tekst.**

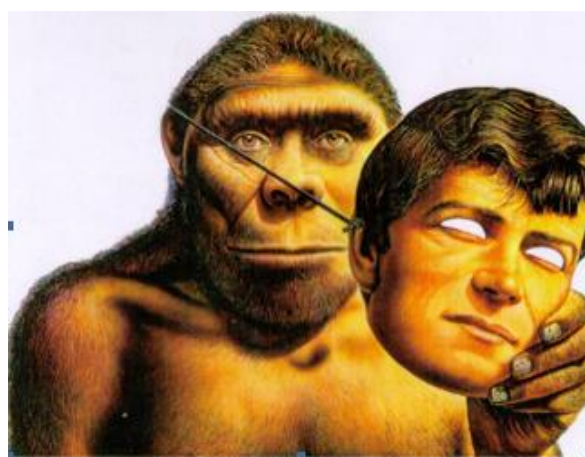
Det er det svære at forstå:

**DU kan lære af de små.
Genopfrisk den skaberkraft
Som du selv engang har haft.**

Benny Andersen

**”Mennesket er ingen abekat...
men et guddommeligt eksperiment”**

Grundtvig, 1836

Mennesket kan andet end at efterabe
Mennesket har muligheden for
at tænke og skabe

Peter Jarvis, At blive en person i samfundet – hvordan bliver man sig selv?

”Eftersom læring er et eksistentielt fænomen, er udgangspunktet personen som helhed – dvs. både krop og psyke. Drivkraften bag læring er vores oplevelse af verden – det sted, hvor vi mødes med verden (både fysisk og socialt). Den eneste måde, vi kan opleve dette møde på, er gennem vores sanser – vi ser, hører, føler, lugter og smager. Disse sansninger er udgangspunktet for al læring, og de kropslige påvirkninger er således grundlæggende for al læring. Derfor er forståelsen af personen som helhed i den sociale situation fundamental for vores forståelse af al læring.” (mesterlærer-princippet)!

Etienne Wenger – Social læringsteori

”Læring er en interaktion mellem socialt defineret kompetence og personlig oplevelse. Mellem alle de muligheder for tilhørsforhold, der findes i verden, traf jeg et valg om, hvor jeg ville investere min identitet.

I praksis er identiteten det sted, hvor verden bliver lille - fokus på eksistentielle forhold! Hvordan bliver du en person, der spiller en rolle?... i praksisfællesskaber... Betydningsdannelse tilhører fællesskaberne. Hvis man har magt i et fællesskab, har man stor indflydelse på, hvad der bliver lært, fordi man har indflydelse på samspillet mellem kompetence og oplevelse. ...træffe mere velovervejede beslutninger om, hvordan vi skal indrette vores egen fremtid."

**"Det dybeste spørgsmål, man kan stille en skole, efter min mening:
Bidrager I til at øge læringskapaciteten?"**

Lærerne i forbindelse med åbningen af emnet 'Udsigt til Storm' Oplevelsesfase – Storm P.

Yrjö Engeström – ekspansiv læring

"Forandringslæring består af to vinkler

- en læring med bagvedliggende konflikter og modsætningsforhold &
- interne modsætninger er drivkræfter i læringen

Enhver læringsteori må kunne svare på 4 centrale spørgsmål:

1. Hvem er det der lærer?
2. Hvorfor lærer de?
3. Hvad lærer de?
4. Hvordan lærer de?

Det er en kompetent 'lærer', som ved, hvad der skal læres. Problemet i denne sammenhæng er, at mange af de væsentligste former for læring i praksis er i uoverensstemmelse med denne forudsætning. Folk og organisationer er hele tiden i gang med at lære noget, der ikke er stabilt og end ikke veldefineret eller har en betydning over tid. I forbindelse med vigtige transformationer i vores personlige liv og organisatorisk praksis må vi lære nye og ukendte former for virksomhed. G. Batesons læringsteori er en af de få tilgange, der kan bruges til at tackle denne udfordring.

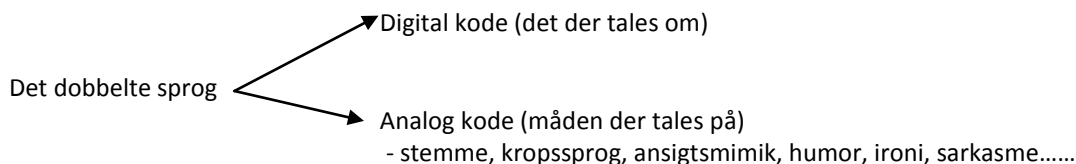
Batesons 3 læringsniveauer:

- 1. niveau: Betinget læring (test læring), simpel måde at lære på, reflekser**
– involvering 'mærker oven er varm', afprøvning, ingen refleksion. Er fundamentet for læring
- 2. niveau: Dybereliggende regler om mønstre for adfærd og læring**
- selvbestemt, bevidst og villet læring
- 3. niveau: Anfægter de forhold og forståelser, der definerer den pågældende situation, og udvikler en videregående alternativ sammenhængsforståelse (omlæring)**

- refleksion over refleksion over læreprocessen. Her forholder man sig til, hvordan man selv forholder sig, når man lærer. Det nye i forhold til niveau 2 er, at det giver mulighed for at justere på den måde, man tænker på. Løft af tavs viden. Lære af hinanden. Nye kulturelle mønstre

Batesons begreb double-bind:

Kommunikations- eller læringsform præget af massiv modsætning mellem kommunikation og meta-kommunikation

Den nye Bifrost-generation,
nysgerrige og parate

Jack Mezirow – Transformativ læring

”Habermas skelner mellem instrumentel og kommunikativ læring:

- Instrumentel læring drejer sig om den form for læring, der vedrører kontrol... forudsigelse af resultater...
- Kommunikativ læring drejer sig om at forstå, hvad der menes, når man kommunikerer med andre – i samtale, i bøger, digte, kunstværker eller dans... man må også forholde sig til den kommunikerendes hensigter, kvalifikationer, sandfærdighed og autenticitet.

Formålet med kommunikativ diskurs er at nå frem til den bedst mulige forståelse, ikke at vurdere en påstand om sandhed som ved instrumentel læring.

Transformativ læring kan defineres som den proces, hvorved vi omdanner problematiske referencerammer, antagelser og forventninger, så de bliver mere omfattende, indsigtfulde, fordomsfri, reflekterende og følelsesmæssigt åbne for forandringer...

Vi har en stærk tendens til at afvise alt, hvad der ikke er i overensstemmelse med vores forhåndsindstillinger....Vores oplevelser af personer, ting og begivenheder bliver til realiteter, når vi kategoriserer dem.

Forestillinger om, hvordan ting kunne være anderledes, er centrale ved starten af den transformativ proces. Da denne proces ofte er en vanskelig og meget følelsesbetonet overgang, er der et påtrængende behov for en hel del ekstra indsigt i den rolle, som fantasien og forestillingsevnen spiller.

...skelnen mellem at lære ubevidst gennem intuition og at lære bevidst gennem kritisk refleksion over antagelser....Transformationen indebærer deltagelse i en dialog med de ubevidste aspekter af psyken. Dette kan frigøre én fra besættelser...

Indholdet eller processen i formel læring, kan fremkalde forestillingsbilleder, der kan bevidstgøres gennem dialog... Vi bliver i højere grad den, vi er, og vi bliver bedre i stand til at indgå i menneskelige fællesskaber.”

Thomas Ziehe - Normale læringsproblemer i ungdommen – på baggrund af kulturelle overbevisninger

I dag er der ingen fælles kultur for den enkelte. Tidligere tiders elitekultur (Goethe-citater og anden Kanontænkning) er blevet skubbet i baggrunden af populær-kulturen (det den enkelte er optaget af i nuet). ... Et eksempel: børn på 11 år kender "Beethoven" som en hund fra en populær børnefilm. Samlet set danner disse to kulturer en dannelsesstruktur. I dag er der nye "mulighedsrum" inden for udfoldelsen af de sociale roller. Unge har en storhedsforestilling om deres eget individ.

Unge i dag har et subjektivt filter, hvor alle forventninger og forlangender gennemgås. Massemediernes talkshows, facebook og lignende resulterer i, at unge konstant tænker "Hvad gør det ved mig"? Alt dette er baggrundsoverbevisninger, der er ændrede i den senere tid – og dermed også har en tydelig effekt på ungdomskulturer – og dermed også, hvordan de opfatter forældre, undervisere og andre voksne omkring dem. Og igen – dermed ændres forudsætningerne for læring!

Unge omgives i dag af en hverdagstilværelse, der sammensmeltes med populærkulturen. Dette er i dag ikke en niche som i de sidste fem årtier i 1900-tallet, men en samfundsaccepteret parallelverden. Og det skal vi som undervisere være bevidste om! ...skærpet selv-iagttagelse med større afhængighed af ...anerkendelse ...fra andre...De overtager ikke populærkulturens præfabrikerede elementer, men de bruger dem...sammenbygger...deres mentale verden. Og disse individuelle kriterier bliver stort set ufiltreret overført til de forskellige områder i tilværelsen, herunder fx også skolen...udsætter skolen og lærerne for skærpede konflikter om at blive anerkendt af elever.

Unge i puberteten erfarer således ikke deres udviklingsbetingede lyst til at overskride grænser. Når det drejer sig om at forholde sig til institutionerne har de unge betydelige problemer med at overholde regler, tidsrammer og aftaler...på ingen måde er rettet personligt mod pædagogerne, men bare er noget, der ganske enkelt 'sker'.

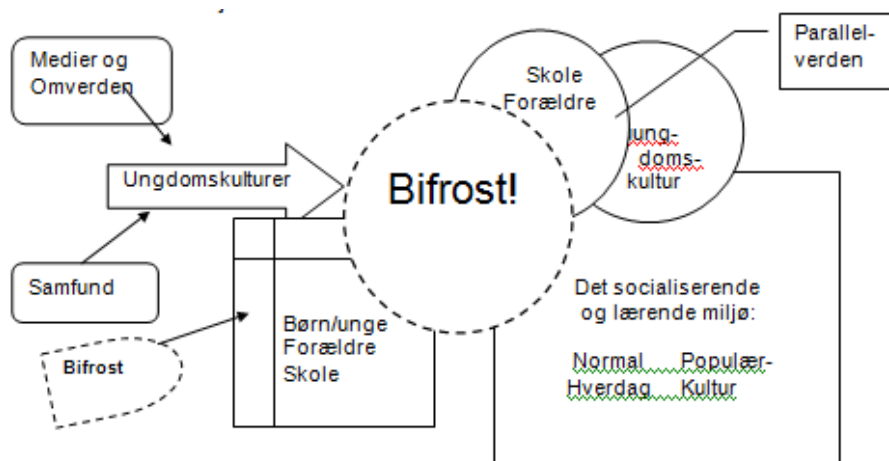
Det centrale problem...individ ikke længere ved, hvad det overhovedet ville kunne...mangel på målrettethed...de skal lære hvad det vil sige at 'ville' noget...tilegne sig en motivationel kompetence. Samtidig er det Ziehes opfattelse, at unge i dag faktisk higer efter mod-fordringer om stabile forbindelser, forankring, holdesteder, tydelige orienteringsregler og stigende fællesskabsorientering.

Settings – det har en uvurderlig betydning for læring/indlæring, at helheden for regler og overenskomster, at forbud og påbud, at regelrette rammer er fastlagte. Settings skal være bestemt af os, underviserne ...virker både stabiliserende og inspirerende (filmene "Rhythm Is It & Døde Poeters Klub).

Det drejer sig således om at forbedre evnen til kommunikation med sig selv, som igen bør være knyttet til de muligheder, der ligger i vores evne til at symbolisere – altså om vi tilegner os en måde, hvorpå vi i ord eller billeder kan artikulere, hvordan vi værdsætter vores ønsker."

Noget af ovenstående set i lyset/sammenhæng af/med den kvalitative læreproces set med Bifrost-øjne:

Den kvalitative læreproces på Bifrost	Hvad siger Ziehe?	Hvad siger/gør vi på Bifrost?
Oplevelse	Settings – møde noget, de ikke kender fra deres hverdagstilværelse.	Helheder, meninger
Involvering	Settings	Kreds, samlinger, diskussioner, værdier, identitetsdannelse, verbalt flow
Handling	Skabe vilje!	Det gode arbejde
Erkendelse	Føle glæde!	Ny indsigt ... nye kompetencer
Vurdering	Mod-fordringer!	Selvforvaltning af ansvar
Perspektivering	Skabe nye/flere ungdomskulturer?	Indsigt i nødvendigheden, Den nødvendige indsigt

Eksplorativ ændringsstrategi – kreativitet, innovation, mobilisering af interesse

”Konstatering af forandring er funderet i aktørernes og observatørernes retrospektive fortolkninger... I modsætning til tidligere teoriers fokusering ... utraditionelle organisationer, der anses for interessante. Løse organisationsformer, kendetegnet ved netværk, omverdensorientering... anses for at indeholde kimen til fremtidens organisation: den vidensintensive, fleksible organisation, befolket med af højt kvalificerede, nysgerrige og mobile medarbejdertyper. Organisationer anses ikke længere for at være stabile strukturer, det kræver kræfter at nedbryde eller ændre, men for sociale konstruktioner, som det kræver energi at opretholde. (Strategier for organisationsændring, Finn Borum)

At lære er at ville
befri sin ensomhed,
at stå ved åndens kilde
og ydmygt knæle ned,
at spejle sig i tider,
der sov på kildens bund,
mens nye bølger glider
som tegn mod hånd og mund.

At lære er at bøje
sig over livet selv
og fylde sind og øje
med tankens himmelhvælv,
at undres og betages,
når livet kommer nær,
at møde, når det dages,
en større sandhed dér.

At lære er at famle
i mørket, blind og stum,
at sprænge eller samle
sit eget verdensrum,
at vække det, der sover,
og gøre tanken fri,
at se en himmel over
hver drøm, man lever i.

Lad aldrig dine drømme
slå bro til vold og drab.
Lad åndens kilde strømme
mod fredens fællesskab.

At værge er at bære
sin brynje uden sværd,
først da vil drømmen
være den største tanke nær.

E. Lindgren 1985, Halfdan Rasmussen 1949

Bifrost bidrog med udsmykning til rådhuset i Herning i forbindelse med det store cykelløb Giro D'Italia

Det kræver en særlig ånd og bevidsthed, at hele Bifrost er en lærende og kulturskabende organisation.

Hvad er virkeligheden? Vi har hver vores oplevelse af den, og det skal vi vide og acceptere. At have fantasi til at kunne forestille sig noget andet end det, der er, giver os alternativer til, hvordan vi er, og hvad der sker, kan ske, vil ske. Heri ligger vores håb for at skabe et bedre liv - og verden. Og den bedst mulige skole.

Det kræver også fysiske rammer, hvor vægge – gulve – lofter udfordrer os kultur- og naturhistorisk, i tid og rum. Læringsmiljøet inspirerer både børn og voksne direkte og indirekte:

Skabende tænkning, skabende samtale, skabende arbejde – kreativitet - Samhørighed

Hvad er en skabende indsats? Forudsætningen for at vi kan lære noget er, at vi er aktive. Hvis menneskets bevidsthed skal udvikle sig er det ikke nok at tænke og overveje - eller nok at udføre arbejdet. Begge

dimensioner skal være til stede. I en god arbejdsproces skal der både være erfaringer fra andre, og erfaringer man selv har gjort, dvs. hhv. autoritative og autentiske erfaringer. Hoved og hænder. Skabende indsats indeholder involvering i alle faser i processen – fra idéfasen, beslutning, planlægning, udførelse, formidling og debat samt værdsættelse/evaluering. Den kvalitative læreproces rummer involvering i alle faser. Se yderlige hjemmesiden, Et godt arbejdsforløb.

Kreativitet er evnen til skabende nytænkning og handling. Det betyder evnen til at se ting, forhold, idéer, problemer på en ny måde, skabe nye løsninger på gamle problemer eller være helt nyskabende.

Udfordringen. Det er vor måde at se problemet/opgaven på, som er problemet.

”De vigtige problemer,
som vi står overfor i dag,
kan ikke løses på samme tankeniveau, som vi befandt os på,
da vi skabte dem”

Albert Einstein

Resultater skabt ved at gentage, at kopiere, arbejde efter modeller, skabeloner, forme, mønstre er ikke tegn på kreativitet uanset hvor smukt resultatet er. Træning er nødvendig for at lære en færdighed. Men det er ikke en kreativ proces at gentage, hvad andre har lavet. Kreativitet kan udvikles. Hertil kræves både viden og færdigheder – og fantasi, hvor måske uforenelige og modsætningsfyldte idéer og erfaringer fra helt andre situationer kan mikses og resultere i nye løsningsforslag.

Den kreative proces foregår både i hjernen, når en ny idé, indsigt, teori skabes. Og når et produkt og en løsning skabes. I hoved og hånd. Kreativitet er altså ikke musik og billedkunst. Kreativitet er ikke knyttet til bestemte fag. Kreativitet er en måde at forholde sig på til et stof, til en udfordring.

Kreativitet bygger som nævnt på viden, færdigheder og fantasi. Kreativitet bygger også på kritisk tænkning, en evne hvor man med kritiske øjne ser på sine idéer og løsningsforslag for at vurdere, om de kan eller bør realiseres. Stemningen og trykningen er befordrende for at få nye idéer og give dem lyd. Kreativitet forudsætter også evnen til at bryde med ’plejer’ og parathed til at gå nye veje. Og opmærksomhed over for nye skøre, skæve, usædvanlige forhold og indfald. At holde fast i en idé andre forkaster, men som man selv tror er bæredygtig, kræver både selvværd, udholdenhed og etiske overvejelser. At skabe det bedst mulige og bæredygtige liv kræver kreativitet.

De individuelle aspekter ved kreativitet:

- * Kreative personer har lært sig at være på rette sted på rette tidspunkt, de har opøvet stor praktisk sans, og de er gode til at købe ideer billigt og sælge dem dyrt
- * De omsætter ideer socialt – de sørger med andre ord for, at nogen opdager, at deres ideer findes
- * De kan fordybe sig og besidder ofte stor udholdenhed
- * De har lært at tænke divergent, de er gode til at analysere og sammentænke og genforvalte viden
- * De er gode til at lære fra en tradition, inden for et givent domæne i praksisfællesskaber og transformere disse eller at ”slå knuder” og skaber analogier mellem forskellige praksisser

De sociale aspekter af kreativitet:

- * Kreativitet kræver, at man kender til et domæne og kan ændre det (eller dele af det) eller skabe et nyt
- * Kreativitet fordrer ofte en form for ”mesterlære” – en oplæring i domænets grundlæggende viden og teknikker – eller deltagelse i praksisser, der er kreative
- * Kreativitet handler om at lære at være på det rette sted med den rette ide på det rette tidspunkt

De organisatoriske aspekter angår især:

- *Kreativitet og innovation befordres af en ledelse, der går i front med at skabe betingelser for dette (på Bifrost forstås vi ledelse, som en mangesidet størrelse: værdigrundlag, overordnet skoleledelse, medarbejderledelse - empowerment, 'klasserums'ledelse – altså ledelse af børn)
- * Innovation skal styres, men ikke overstyres
- * Innovationsstrategier er vigtige – gerne med fokus på: kreativitetsfremmende læringsmiljøer, partnerskaber, konkrete ressourcer og barrierer for kreativitet og innovationsledelse
- * Kreative idéer må omsættes økonomisk for at blive til innovationer

"Kreativitet skal læres!, Når talent bliver til innovation", Lene Tanggaard

Det kræver i skoleregi, at vi stimulerer og udvikler børnenes kreativitet. Det kræver igen en balance mellem mangeartede indtryk og udtryk i mangeartede sprog, en platform hvor det er naturligt at dele såvel idéer som viden, hvor involvering og fordybelse er kodeord, hvor børnene erfarer faserne i et godt arbejdsforløb, hvor fagligheden er høj og nødvendig i forhold til at indse sammenhænge i virkelighedens verden, hvor børnene lærer forskellige metoder til at indsamle/skabe forskellige typer viden, hvor selvindsigt og bidrag til fællesskaber er naturligt. Det kræver et særligt inspirerende læringsmiljø.

En lærende organisering

En lærende organisation skal ikke opfattes som et koncept eller et system, der kan bruges eller indføres i en organisation.

Hvis vi vil udvikle vores organisation til en lærende organisation, så må vi se det som en lang og uendelig rejse.

Steen Hildebrant, Lærende organisationer, s. 15

Der er tre kriterier, vi må opfylde, hvis vi vil være en lærende og kulturskabende virksomhed:

1. Vi må organisere os, så det er muligt at lære.

Det forudsætter gode samarbejds- organisationsformer samt teknologiske informationsmuligheder

2. Vi må **etablere et miljø**, der er skabende for børn som voksne, og **opbygge en kultur**, hvor vi får oplevelsen af, at vores egne værdier også er Bifrosts

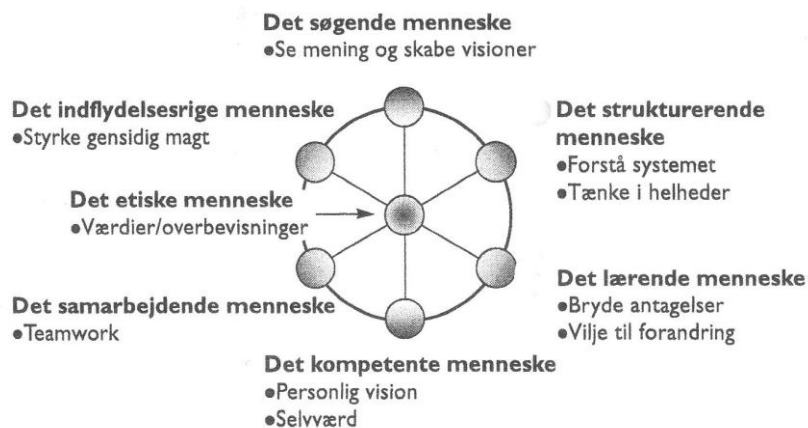
3. Vi må rette fokus mod læreprocesser og værdier og på den måde **udøve en værdibaseret (med-)ledelse**

Inspireret af Van Hauen, Finn, *Hvornår er man en lærende organisation*, www.std.dk/indhold/artikler

At skabe et lærende miljø

Ved et lærende miljø forstås et arbejdsklima og en kultur, hvor alle har lyst til at lære og udvikle sig.

Formålet med skolearbejdet på Bifrost er at kvalificere børnene, så de bliver livsduelige. Udviklingen af den skabende tilgang og kreativitet er afgørende for at realisere denne vision. De æstetiske læreprocesser, som er en helhedsforståelse, tilgodeser netop der 7 fundamentale menneskelige behov, der skal arbejdes med for at stimulere læring, s. 23 DLO i praksis af Neergaard, van Hauen, Kastbjerg.

Det søgende menneske

- Mennesker har behov for at se mening
- Hvis der ikke er retning og mening, vil ingen ønske at ændre sig eller lære nye færdigheder
- Visioner bliver til virkelighed, når mennesker ser mening og forpligtiger sig

Det strukturerede menneske

- Man fungerer bedst og lærer mest, hvis man har forståelse for den helhed, som man arbejder i
- Mennesker har behov for at se mønstre og strukturer
- Hver medarbejders indsats har betydning for organisationen som helhed, forståelse herfor indebærer motivation for at udvikle sig til gavn for fællesskabet
- Helhedsforståelse opnås bl.a. ved åben udveksling af information mellem alle i virksomheden, og ved at have en kultur, der informerer bredt og ikke kun om det absolut nødvendige

Det lærende menneske

- Der er mange mentale antagelse, der styrer vores dagligdag. Ting vi bare accepterer som facts, men som ved nærmere eftertanke kan være både uhensigtsmæssige og urimelige.
Fx 'møder er spild af tid', 'beslutninger kan ikke ændres'
- I en lærende kultur udfordres disse myter og antagelser, det er en del af selve kulturen at gøre det for at skabe forandring
- Det er nødvendigt at bryde med ens tidligere antagelser og mønstre for at lære nyt

Det kompetente menneske

- Handler om, at ingen har en høj indlæring, hvis ikke de har et højt personligt selvværd
- Mennesker må kunne lide og stole på sig selv for at kunne deltage i forandringer og for at kunne tage ansvar
- Mennesker skal opmuntres til at støttes i at forbedre deres egen evne til at lære
- Danskerne har en nedgørende ironisk/satirisk kultur præget af janteloven, som slet ikke stimulerer indlæring

Det samarbejdende menneske

- Mennesker lærer bedst af andre, og mest, når de samarbejder med andre
- For at forbedre evnen til at lære er det derfor vigtigt at kunne arbejde i team

- Team skal lære sammen og sammen formulere de bedste måder at fungere på, både fagligt, administrativt og i alle mulige andre relationer
- Mange steder har man teamorganiseret arbejdsform, men lederen har alligevel ikke sluppet grebet mere, end at det stadig er ledelsen selv, som går ind og bestemmer, hvis teamet ikke er enig med ledelsen

Det indflydelsesrige menneske

- Individ og team har informationer til og ret til at handle på eget ansvar
- Man lærer bedre og hurtigere, hvis man har indflydelse på egen situation
- Mange ledere har en forestilling om, at hvis de delegerer magt, så mister de selv noget
- Aktive, magtfulde medarbejdere betyder råderum og indflydelse for en dygtig leder

Det etiske menneske

- Handler om at opleve, at den enkeltes personlige værdier er i harmoni med organisationens værdier
- Og endnu mere: At det, organisationen har meldt ud som sine værdier, også udmøntes i praktisk adfærd. Det kalder man kongruens.

5 tanker for fremtiden

'Mennesker adskiller sig fra andre arter ved både at have en historie og en forhistorie, hundrede og atter hundreder af forskellige kulturer og subkulturer, og muligheden for at træffe et velinformeret, bevidst valg.' På baggrund af sin forskning og sin erfaring med intelligenser har Howard Gardner identificeret fem nødvendige 'tankegange', hvis vi skal trives i denne uforudsigelige verden. Han siger, at i vore dages moderne og foranderlige verden er der brug for en helt ny måde at tænke på. Med større globalisering, ny teknologi og ændrede forhold for økonomi og miljø kan vi ikke længere gøre, som vi plejer, hvis vi stadig vil have kontrol over vores fremtid. Hans tanker understøtter Bifrost-værdier og læringssyn.

Den disciplinerede tankegang

Den disciplinerede tankegang handler om at være i stand til at bruge sig selv flittigt, at blive konstant bedre og at fortsætte ud over det formelle uddannelsesforløb. Det drejer sig således om livslang indlæring, hvor man virkelig lærer at beherske viden, færdigheder og/eller funktioner. Dertil kommer en tværfaglig indsigt.

Dette korresponderer med vores emnetilgang og fordybelse i faglighed og tværfaglighed (værksteder og projektarbejde).

Den synteseskabende tankegang

Evnen til at skabe sammenhæng, til at skabe synteser har altid været vigtig, men den er blevet endnu mere vigtig, nu hvor mængden af informationer og oplysninger hele tiden øges med svimlende hast. I den synteseskabende tankegang henter man sine oplysninger fra forskellige kilder, forstår og evaluerer oplysningerne objektivt og sammensætter dem på måder, der giver mening for den, der skaber synteser og for andre personer. Vores månedslange emner og fokus på formidling og debat styrker denne tilgang.

Den kreative tankegang

Den kreative tankegang bygger på disciplin og syntese, men går endnu videre. Den frem-sætter nye idéer, stiller ukendte spørgsmål, finder på ny måder at tænke på og når frem til uventede svar. I Gardners forståelse tilstræber den kreative tankegang hele tiden at være mindst ét skridt foran selv de mest avancerede computere og robotter. Gardner advarer mod pseudoformer, der findes mange overfladiske varianter af gammel viden og løsninger. Oplevelsesfasen udfordrer vores undre- og forestillingsevne. Fordybelsen giver en platform at tænke kreativt ud fra. At blive inspireret af arbejdsmiljøet og andres fordybelse og arbejde styrker den kreative tankegang.

Den respektfulde tankegang

I en verden, hvor vi alle er indbyrdes forbundne, er intolerance eller manglende respekt ikke længere en farbar vej. Det handler om at byde forskellene velkomne, at prøve at forstå hinanden og kunne finde ud af at være sammen såvel i arbejdstid som fritid. Forståelse bygger på evnen til at leve sig ind i andre, empatien. Det bygger på evnen til at være konstruktiv. Hovedbudskabet er anerkendelse af hinanden. Vore forskellige typer samtaler og formidling skaber et miljø og en kultur, hvor vi kan nyde at lytte til hinanden og anerkende forskellighed.

Den etiske tankegang

At kende kerneværdierne i sit liv. At være villig til at sige sin mening, selv når det er forbundet med personlige omkostninger, at erkende sit ansvar som medborger i samfundet og handle i overensstemmelse med dette ansvar er kernen i demokratiet – og det stof Bifrost er gjort af. Her værdsættes og tillægges værdier, færdigheder, værdier og holdning ligeværdig betydning.

Det moderne menneske

Vikotskij kaldte barnet for 'mulighedernes barn'. Vi siger, at Bifrost er mulighedernes skole for mulighedernes barn og voksne. Det vigtigste er ikke, hvem vi er, når vi bliver født, men hvor vi fødes, og hvordan vores liv former sig. Det vigtigste er ikke det, vi er, men godt kunne blive. Barnet fødes hjælpeløst

ind i denne verden. Det har et nervesystem, der afgør, at det udvikler sig til et menneske og fx ikke en abe. Barnet udvikler sig i mødet med verden, fordi det er modtageligt overfor det, der sker, og barnet påvirker ved sin aktivitet igen tilbage på verden. I samspil med andre udvikler barnet sig. Mennesker er ikke adskilt fra andre eller fra verden. Vi vekselvirker hele tiden med andre mennesker og vores omverden. Vi kan hele tiden lære noget nyt og blive dygtigere, når vi foretager os noget, fordi hjernen udvikler sig. Netværk er både i hjernen og i kontakt/relationer til andre. Denne forståelse ligger i æstetiske læreprocesser.

Forskning siger, at vi har (ca. 40 %) indflydelse på, hvordan vores livsvej skabes. De indre livsbetingelser, biologien og genetikken, udgør ca. 50 %, og de ydre livsbetingelser udgør ca. 10 % af vores livssituation/lykke/mening (Sonja Lyubomirsky) – resten er vores valg. Det handler alt sammen om, hvordan vi tænker, vores viljestyrke og indsigt i, hvad der virkelig betyder noget for os, når vi vil have indflydelse på vores eget liv og vil påvirke rammerne. Vi kan altså i stor udstrækning selv bestemme, hvordan vi vælger at møde os selv, andre og vores udfordringer. Er tilgangen positiv? Konstruktiv? Evolutionen viser, at menneskeheden samler på succeser. Så hvorfor tænke at vi skal yde, før vi kan nyde? Vi kender alle stemningen, når vi lykkes med noget. Det er fantastisk. Vi skal turde involvere os og lære af succeserne. Være glade og engagerede. Livet er **ikke** en tilskuersport. Det nye sker, når tilskuerne blander sig (Scharnberg).

Ordet selvværd er et relevant og værdifuldt begreb, som definerer sig selv sprogligt. Selvværd er i al sin enkelthed følelsen af, at man er noget værdi i sig selv.

Selvværd handler ikke om præstation, men om relation.

Selvværd fødes i relationen, og den næres af relationen. Selvværd er følelsen af at være værdig til og fortjene at modtage kærlighed og omsorg fra dem, der gerne vil give det.

Selvværd er en grundforudsætning for, at vi kan få en tillidsfuld tilknytning og føle samhørighed med de mennesker vi har omkring os, og at vi kan give og modtage kærlighed og omsorg.

Selvværd handler ikke om at føles sig bedre end andre, men om at føle ligeværdighed og samhørighed. Det handler om at behandle sig selv og andre med respekt...

Følelsen af at være forbundet og samhørig med andre mennesker, er noget af det mest betydningsfulde og meningsgivende i tilværelsen. Det er i kontakten, vi oplever mening med livet. Jo mere helhjertet vi formår at give os hen i kontakten til os selv, vores omgivelse og til det, vi laver, desto mere meningsfuld bliver vores tilværelse. Det, helhjertet og uden forbehold at give sig hen i relation eller aktivitet, kræver en god selvværdsfølelse.

Weekendavisen #40, 2012, JoakimHolmer

Selvindsigten og selvforståelsen er en kompleks opgave, der handler relationer på kryds og tværs, og som vi i hele skoletiden må øve os i at forstå og leve ud. Ken Wilber har introduceret et integreret paradigme, hvor forståelsen af sig selv, andre og verden tager afsæt i fire indbyrdes relaterede data:

- de subjektive data, der handler om indsigter og holdninger
- de objektive data, der handler om adfærd og færdigheder
- de dialogiske (intersubjektive) data, der handler om kultur og værdier
- de kollektive (interobjektive) data, der handler om systemer og strukturer.

Wilbers pointe er, at 'virkeligheden består af overlappende lag af betydningsbærende områder' (Andersen, Selvledelse, s.117), som vi er udfordret af at få til at swinge sammen, så vi trives. Denne mangesidethed i

vores person og selvopfattelse adskiller sig fra industrikulturen. I vores videns- og kultursamfund er det krævende at 'hænge sammen' og skabe et bæredygtigt liv.

Subjektive data (jeg-data)	Objektive data (det-data)
Data om indsigter og holdninger: <ul style="list-style-type: none"> • Motiver, motivation • Begejstring, inspiration • Følelser, fornemmelser • Selv-fremstilling (kunst etc.) 	Data om adfærd og færdigheder <ul style="list-style-type: none"> • Aktivitet, handling • Mål, resultater • Arbejdsplaner • Bevægelser
Intersubjektive data (vi-data)	Interobjektive data (vores-data)
Data om kultur og værdier: <ul style="list-style-type: none"> • Delte værdier og principper • Delte antagelser • Moral, etik • Juridiske aftaler • Sprog, konversation • Religion, åndelighed 	Data om systemer og strukturer: <ul style="list-style-type: none"> • Strukturer • Processer, procedure • Politik, lovgivning • Koordinerede handlinger • Teknologi • Logisk ramme

Det vigtige er ikke
det vi er
men det vi godt
kunne være
ikke kan være endnu
men kan og skal blive engang
være engang.

Inger Christensen

At skabe kultur – kulturel kompetence

I de æstetiske læreprocesser forandrer man sig selv, kreativ dannelse, og man bidrager til forandring af det fællesrum – til kulturen. 'Kulturen udtrykker virksomhedens mindset - måden at være til stede i verden på samt de praktiserede værdier i alt, hvad der gøres i virksomheden (Brandt og Hildebrandt, Ledelse s. 48). Hvis kulturen er baseret på stærke og virksomme værdier har alle på Bifrost en klar retning i deres valg og handlinger. En værdibaseret og –domineret kultur støtter alle i at handle bedst muligt og mest hensigtsmæssigt. Det gælder for både børn og voksne. Det indebærer, at den kulturelle kompetence sammen med den personlige, sociale og faglige/tværfaglige kompetence er ligeværdige i skolesamvær og –arbejde.

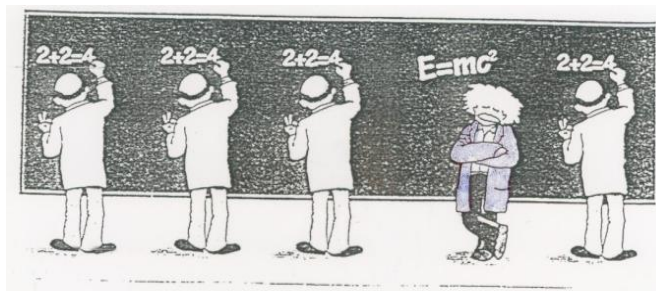
Richard Florida, amerikansk professor i regional økonomi, har vist, at kreativitet er helt afgørende for både økonomisk og menneskelig vækst. Han har skrevet om den kreative klasse, dvs. mennesker der er afgørende for trivsel i både på et samfundsmæssigt og personligt plan. Han fandt også ud af, at jobbene flytter sig efter den kreative klasse. Han har et bud på, hvad der skal være fokus på:

- Fokus på evnen til at udvikle sig og lære
- Fokus på menneskelige ressourcer og værdier – mindre fokus på institutioner og systemer
- Fokus på kreativitet, leg og læring – og mindre udenadslære
- Fokus på, hvad voksne kan lære af børn, i stedet for hvad børn kan lære af voksne
- Brug af teknologi til at gøre helt nye ting i stedet for at bruge teknologi til at gøre ting blot en smule bedre
- En økonomi baseret på ideer, kreativitet og andre menneskelige ressourcer oven på den eksisterende industrielle økonomi, som bygger på fysiske ressourcer 'Next Generation Forum'

Teknologisk set befinder vi os i en af de mest spændende tidsperioder i de seneste 200 år – i vadestedet mellem to grundlæggende teknologiske paradigmer, der hver især har betydet helt anderledes betingelser for samfundets velfærd, organisationer og ikke mindst i de produkter og processer, som vi anvender til arbejdet i vores virksomheder. Som bekendt har den vestlige verden over de seneste godt 200 år gennemløbet fire cirka 50 år lange teknologiske cyklusser, der hver især har skabt unikke betingelser for samfundet og de produkter og processer, der fremstilles i samfundet. De første fire kan karakteriseres med navnene:

- 1) modernisering af landbruget
- 2) udvikling af effektive transportsystemer
- 3) den industrielle revolution og
- 4) informations- og kommunikationsteknologi.

Den fjerde teknologiske cyklus er ved at ebbe ud, hvilket kan ses på den afmatning og usikkerhed, der præger IT og elektronikbranchen – og dermed verdensøkonomien – i disse år. Overalt sporer man tegn på, at noget nyt er på vej; men ingen har et klart billede af, hvad dette nye er. En af grundene til manglen på et klart billede er, at den næste – femte – teknologiske cyklus vil falde sammen med det ovenfor beskrevne paradigmeskift på samfundsniveau, hvor vi endeligt forlader industrisamfundet og skal til at opbygge nye strukturer og organisationer, der er baseret på helt andre måder at tænke på." LUK OP, ny strategier i en brydningstid, Anders Drejer & Louis Printz

Det er enten dig, der skaber tilværelsen,
eller også er det den, der skaber dig.

Nogle mennesker tænker selv.
Andre er aldrig kommet videre.

Det er folk, der tænker selv, der skaber ting.
De er banebrydende. Kreative.
På forkant med teknologien.

Trin for trin
bygger de morgendagens kultur.

Einstein

Kultur - Skabende arbejde

Ikke alt er lige nødvendigt. Noget er vigtigere end andet. Børnene kan ikke lære alt, hvad vi i dag ved og kan. Det er derfor mere end nogensinde vigtigt, at børn, unge og voksne kvalificeres til at deltage aktivt og være medskabende i samfundet og kulturen. Og det er nødvendigt, at de behersker æstetiske, kreative og fantasirige udtryksformer og kulturteknikker som redskaber til at forstå sig selv og forandre verden.

Vores skolearbejde må derfor være kulturbærende og kulturskabende. Viden og kultur er noget vi selv skaber, og som vi skal forholde os til.

Kultur er ikke teater
og sange, danse og spil.
Kultur er hele den samlede sum
af det, vi erfarer os til.

Kultur er ikke en ramme
om smuler fra riges bord.
Kultur er hele den samlede sum
af det, vi håber og tror.

Kultur er ikke en vane
og smukke, velformede ord.
Kultur er hele den samlede sum
af klassebevidsthed, der gror.

Kultur er vor fælles styrke.
Vi ved, at ingen kan alt.
Kultur er hele den samlede sum
af sammenhold, når det gjaldt.

Kultur er også teater
Og sange og danse og spil.
Kultur er hele den samlede sum
Af det, vi kæmper os til.

Kultur er hele vor viden.
Vor måde at leve på.
Kultur er hele den samlede sum
af det, vi slås for at nå.

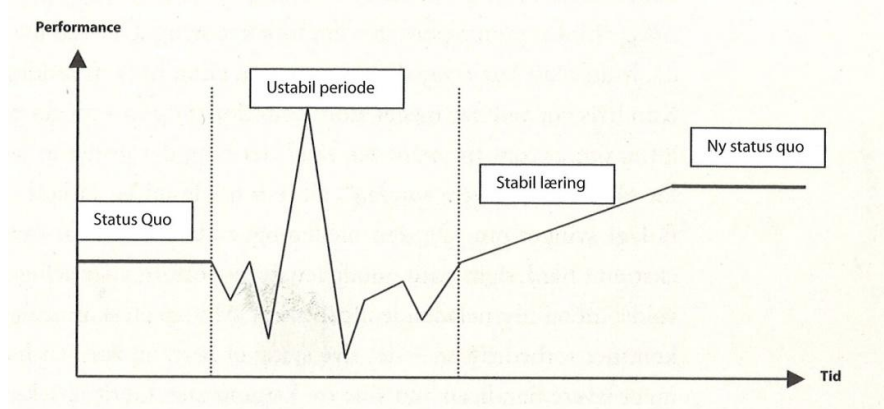
Carl Scharnberg

Der advares fra flere sider mod, at vi i skolerne glemmer legen, kreativiteten, fantasien og håndværket, - hvis det enkelte menneske ud over at klare sig godt også skal opleve livskvalitet. Og være medskaber af en bedre verden. De æstetiske aktiviteter har den natur, at de er knyttet til følelse, sansning og oplevelse. I ordet oplevelse ligger kernen: At livet mærkes, at livet så at sige kommer til os, får kvalitet. Og først når det sker, klarer man sig rigtig godt. Det er ikke nok at sanse og mærke. Det er springbrættet ind i en bearbejdning og analyse, som leder videre frem i en reflekterende involvering. Som igen er afsæt for involvering i formidling og samtaler. Børnenes indlevelse forbindes med faglighedens færdigheder, viden og refleksioner. Et forhold mellem barnets glæde ved at involvere & udtrykke sig på den ene side og indsigt i, at faglighed er nødvendig for at kunne fordybe sig, udvide horisonten og have noget på hjertet – budskab såvel som evnen til at udtrykke det - på den anden side.

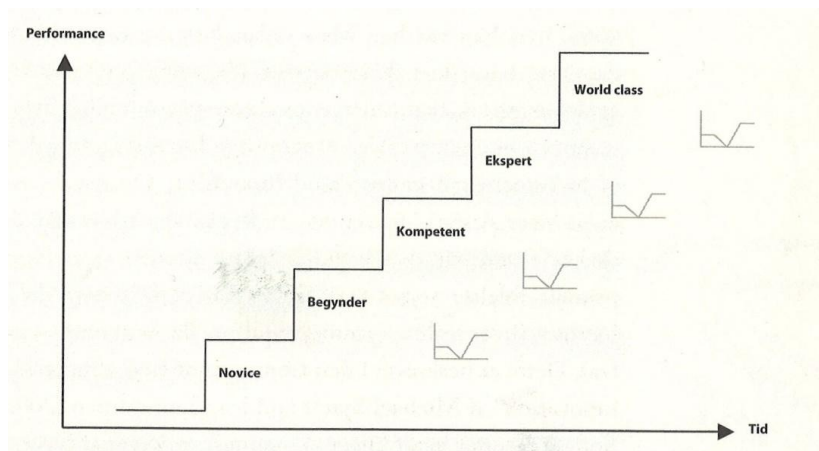
Det er derfor vigtigt at pointere, at børnene også skal have viden og færdigheder i æstetiske læreprocesser. Det er nødvendigt for at kunne bearbejde og forholde sig til forskellige problemstillinger. Der skal også gøres en indsats for at automatisere diverse fag-faglige discipliner. Det kræver en indsats at opnå færdigheder og viden – og herefter gøre det til en kompetence. Det betyder, at træning og rutine er en del af skolearbejdet. Det er en nødvendig indsigt, børnene må erfare.

At lære noget nyt skaber uro på de mentale linjer. Det kan være forskelligt, hvor lang tid det tager at automatisere noget nyt, men al indlæring følger en række faser, hvor især den ustabile periode er en særlig sårbar og krævende fase at kæmpe sig igennem for at opnå et nyt niveau af forståelse og bevidsthed. Model for en persons lærings- og forandringsproces (Satirmodellen, LUK OP s. 453 og 455):

Model
En persons lærings-
og
forandringsproces

Model
Kompetence-
udviklingstrappe

At automatisere færdigheder og viden og dermed udvikle det til kompetence består af en række faser, før vi kan anvende det nye stof: novice, begynder, kompetent, ekspert, world class. Hver fase rummer en ustabil periode, hvor det nye skal gøres til 'mit', dvs. vi skal have en ny indsigt i opgaven og hvordan den skal anskues og angribes. Kompetenceudviklingstrappen er således sammensat af en række forløb, jf. Satirmodellen.

Læring indebærer en forandring. En forandring i tænkemåde og dermed handlemåde. Læring er forandring af forståelse, viden og færdigheder. Læring kan føre frem til nye betydninger og meningskabelse.

Det æstetiske - 'vi vil noget bestemt med og i dig'

I den gamle græske filosofi betød ordet æstetisk den kundskab, man får gennem sanser og følelser, som modpol til den kundskab, man får gennem tanke og forstand. Det betød også læren om det skønne og harmoniske, fx blev der udviklet regler for harmonier i musik, altså tonehøjder opdelt matematisk med såkaldte harmoniske intervaller og harmoni/det skønne i arkitekturen og billedkunst findes ved 'det gyldne snit'. I vores æstetiske læreprocesser handler det om at ville involvere børnene via sanser og følelser – ikke om at noget er finere end andet. Eller grimmere. Det handler om at involvere sig og forholde sig til, hvad der sker, kan ske, vil ske.

I legen og kunsten er mennesket frit, skriver Schiller. Det vigtigste element i al opdragelse er at gennemtrænge barnet med en 'æstetisk sjælstilstand', og at legedriften ligger til grund for al kunst. Kunst er menneskelig leg på et højere plan skrev Goethe.

I de æstetiske læreprocesser forenes Aistehsis og Poesis:

Aistehsis

- **Indtryk**
- Fordybning
- Den perception, der opstår gennem dybtgående fornemmelse og indlevelse
- Vægt på sansning, følelser og personlige indtryk som grundlag for erkendelse og indsigt

Poesis

- **Udtryk**
- Formgivning
- Den skabende proces, der har sit udgangspunkt i det sansede
- Personlige holdninger og værdier bliver bearbejdet og kommer til udtryk i det skabende produkt i mange forskellige symbolsprog
- ...Som andre igen kan forholde sig til med følelser og intellekt

Kunstnerisk-musisk-æstetisk virksomhed er altså vigtig i sig selv, fordi den er karakteriseret ved det særlige at give mennesket

- kvalitet i livet	At være fri
- en tilstand af eksistens	At være menneske

Det musiske menneske

I den græske mytologi er 'muserne' ni skytsgudinder for kunst og videnskab, som kommer med idéer og inspiration til menneskene. Da den græske gud Zeus havde skabt verden, var han tilfreds og mente, at nu var alt i orden. Mand og kvinde kunne skabe sig den tilværelse de ønskede, idet der var mad og bolig, skolegang for børnene - og slaver, der tog det hårde arbejde. Men efter et stykke tid blev Zeus klar over, at der manglede noget. Det var, som om mennesket selv ikke var menneske nok, og jorden selv ikke var jord nok. Uden kunst, poesi, drømme og fantasier var verden uden sjæl, livet uden stemme. Zeus skabte derfor muserne som en slags sendebud mellem guder og mennesker, mellem himmel og jord. Og muserne fik travlt med at besjæle verden og give livet stemme.

Musernes opgave er sagt på en anden måde at holde sammen på og berige hele mennesket: krop og sjæl, følelser og fornuft, sanser og fornemmelser, social og kulturel arv. Ordet musisk har baggrund i ovenstående myte og handler om de områder i livet, der er ud over de almene fornødenheder – områder, der har med kunst at gøre som sang, musik, dans, poesi, digtning og billedkunst. Det musiske kan altså ses som en særlig dimension i livet, som er afgørende for at være et 'helt' menneske, der kan udtrykke sig nuanceret.

Sanifolket i Yunnan er ikke stort.
Men de har dog lidt over tyvetusind musikere,
lidt over tyvetusind dansere,
lidt over tyvetusind digtere.

Endvidere er der lidt over tyvetusind bønder,
og lidt over tyvetusind hyrder.
Men tro nu ikke at der er over hundredtusind mennesker:
de tæller tilsammen blot lidt over tyvetusind.

Det Bifrost-æstetiske

Tæt knyttet til ordet musisk er ordet æstetisk. I faglig tale om den videnskab, som beskæftiger sig med kunstens væsen og kunstens relation til virkeligheden. Og i den sammenhæng bruges det æstetiske om den erkendelse, der opnås via kunsten/ via de musiske områder gennem sanser, følelser og oplevelser.... I en faglig betydning er en æstetisk oplevelse altså en oplevelse, som involverer følelser og sanser, og den kan derfor være såvel smuk som hæslig osv. ... det uharmoniske, det konfliktfyldte er blevet en del af æstetikken, når tilværelsen sættes til debat i et kunstværk. Refleksion og profleksion kan både være intellektuel og følelsesmæssig.

Kunsten omskriver virkeligheden til et æstetisk sprog. Den fastholder virkeligheden, og den afslører den. Kunsten viser på samme tid det, der er, og det der godt kunne være. Derfor rummer den også håb om en anden mulig fremtid og anderledes forståelse af den situation og den verden, vi nu befinder os i. Håb og perspektiv er afgørende betydningsfuldt for både børn og voksne. Med en æstetisk praksis kan vi medvirke til at skabe en ny bæredygtig forståelse af det individuelle og fælles rum nært som globalt. Vi har brug for et spring i empati og kreativitet.

Børneskolen Bifrost skal som regnbuen være let og lys og bygget solidt med kundskab og dygtighed. Alle regnbuens farver i form af sang, musik, billeder, fortællinger, poesi og dans skal forme det indre liv. Ligesom Odins regnbue, der forbandt himmel med jord, skal Børneskolen Bifrost bygge bro mellem

Kultur	-	Natur
Fortid	-	Nutid
Nutid	-	Fremtid
Hånd	-	Ånd
Sanselighed	-	Fornuft
Fantasi	-	Virkelighed
Oplevelse	-	Erfaring
Leg	-	Arbejde
Idé	-	Udførelse
Form	-	Indhold
Kunst	-	Videnskab

Teori	-	Praksis
Indtryk	-	Udtryk
Skole	-	Samfund
Den enkelte	-	Fællesskabet

Det handler om at forstå, at sammenhæng er kodeord til ny bevidsthed. Det er ikke et enten eller. Der er tale om komplementaritet, evnen til at kunne rumme og mestre modsatrettede forhold.

Det gælder også en åbenhed og forbundethed i forhold til relationer. Relationer til hinanden, stoffet og materialerne. Det indebærer igen, at '1 + 1 er mere end 2' – emergens på nu-dansk, altså at det vi sammen kan og helheder der opstår ikke kan forklares ud fra de enkelte personers/deles egenskaber.

Når vi skal tale om Viden, så kan vi her indledningsvis holde os til de tre vidensformer, som er blevet lanceret i de ministerielle Uddannelsespolitiske redegørelser fra midt i 1990'erne og frem:

- 1) Kvalifikationer eller eksPLICIT viden, somme tider udskældt som død latin, faglighed eller pensum. Det handler om det, vi ved, vi ved – og som kan læres ved traditionel undervisning,
- 2) Kompetencer eller processuel eller TAVS viden. Det er det, vi ikke ved, at vi ved – men som vi kan, og som vi har lært ved træning – vi kan bruge vores viden til at håndtere ikke-viden, nye situationer og opgaver, og endelig
- 3) innovation eller emergerende viden – det er det, der opstår af mødet mellem flere parter. Her handler det om det, vi ikke ved, at vi ikke ved – med Grundtvigs ord om ånden og det levende ord: det kommer bag på os.

videnomfrieskoler.dk/joergen-gleerup

Den æstetiske dimension er en del af læringsbegrebet på Børneskolen Bifrost. Vi kalder vores lærings syn for **”Den kvalitative læreproces”** (se hjemmesiden) og består således af fire omdrejningspunkter:

- oplevelse**
- dialog**
- det gode arbejde**
- mening - indsigt i nødvendigheden/den nødvendige indsigt**

Kunsten omskriver virkeligheden i et æstetisk sprog. På Bifrost tager undervisningen oftest udgangspunkt i netop kunst-oplevelser. Kunst kan få mennesker til at forstå og tænke på nye måder. Anderledes tænkning skaber muligheder for andre og nye måder at handle på. Det kan også være naturoplevelser. Oplevelser, der inviterer ind i et muligheds- og læringsrum. Det ligger i menneskets væsen at søge efter mening. Som fugl Phønix bliver vores selv- og omverdens-forståelse via indtryk-udtryk nedbrudt og bygget op igen og igen på en mere og mere farverig og fantastisk måde. Læringen bliver derved også en dannelses-proces, hvor barnet kommer bag om tingene og skaber indsigt i, hvordan tingene kan hænge sammen. Denne indsigt er afsæt for at tage stilling – og dermed et afsæt for at handle ansvarligt.

I den æstetiske læreproces sker der også en etisk dannelse, når børnene finder deres egne værdier og skaber deres egne holdninger. Dannelse handler om at bryde med fastlåste tanke- og handlemåder, en selvoverskridelse mod noget andet og større, jf fugl Phønix, både mht. indsigt og personlighed.

Formålet med de æstetiske læreprocesser er altså

- at bryde den rutinemæssige, logiske tænkning
- at røre ved noget og blive berørt
- at fascinere og blive fascineret

Det handler således om et menneskesyn, hvor vi skal kunne 'mærke sig selv og sin omverden' og opleve sig selv som et aktivt handlekraftigt og ansvarligt menneske. Et livsdueligt menneske, der er i stand til

- at sanse sig selv
- at sanse andre

- at være sig selv
- at leve sig ind i andre

- at forstå sig selv
- at identificere sig med andre

- at ændre sig selv
- at ændre verden

Vores omverden består af to fænomener: Natur og Kultur – en komplementær helhedstænkning. Børnene skal derfor kende til:

- Naturens lovmæssigheder – høj faglighed m. viden og færdigheder
- Naturhistorien - høj faglighed m. viden og færdigheder
- De værdier, der er væsentlige på dette område.
Det vil sige den måde, mennesker forholder sig til naturen på

- Kulturens lovmæssigheder - høj faglighed m. viden og færdigheder
- Kulturhistorien - høj faglighed m. viden og færdigheder
- Værdier, der er væsentlige på dette område,
det vil sige den måde, mennesker forholder sig til sig selv og til andre på
– både det menneskelige, samfundsmæssige og globale plan

Målet er, at børnene kan skabe og bidrage til et bæredygtigt liv i en bæredygtig verden. Naturen er ikke menneskeskabt. Derfor må børnene erfare, at livets bevarelse består i at kende naturens love og se sig selv som en del af naturen.

Samfundet er skabt af mennesker. Målet med samfundslovene må være det bedst mulige liv for den enkelte og for andre mennesker. Dermed er begrebet kultur opstået. Kulturer ændrer sig gennem tiden. Kulturer afspejler samtidig den natur, mennesker handler i forhold til. Derfor er det vigtigt at forstå, at samfundets love kan ændres, og at ændringer afhænger af menneskers involvering.

Menneskesyn, samfundssyn og læringsyn

Den æstetiske dimension forener vores menneskesyn, samfundssyn og læringsbegreb – hvilket som tidligere nævnt stiller store krav til de voksnes bevidsthed. Teoretisk er hentet inspiration fra meget forskning, jf. ovenfor.

Et menneskesyn,

der handler om mulighedernes barn/mulighedernes menneske. Selvindsigt og selvudsiget.

Et omverdenssyn,

der omfavner det naturgivne og det samfunds/menneskeskabte.

Et læringsyn,

der udfolder æstetiske læreprocesser:

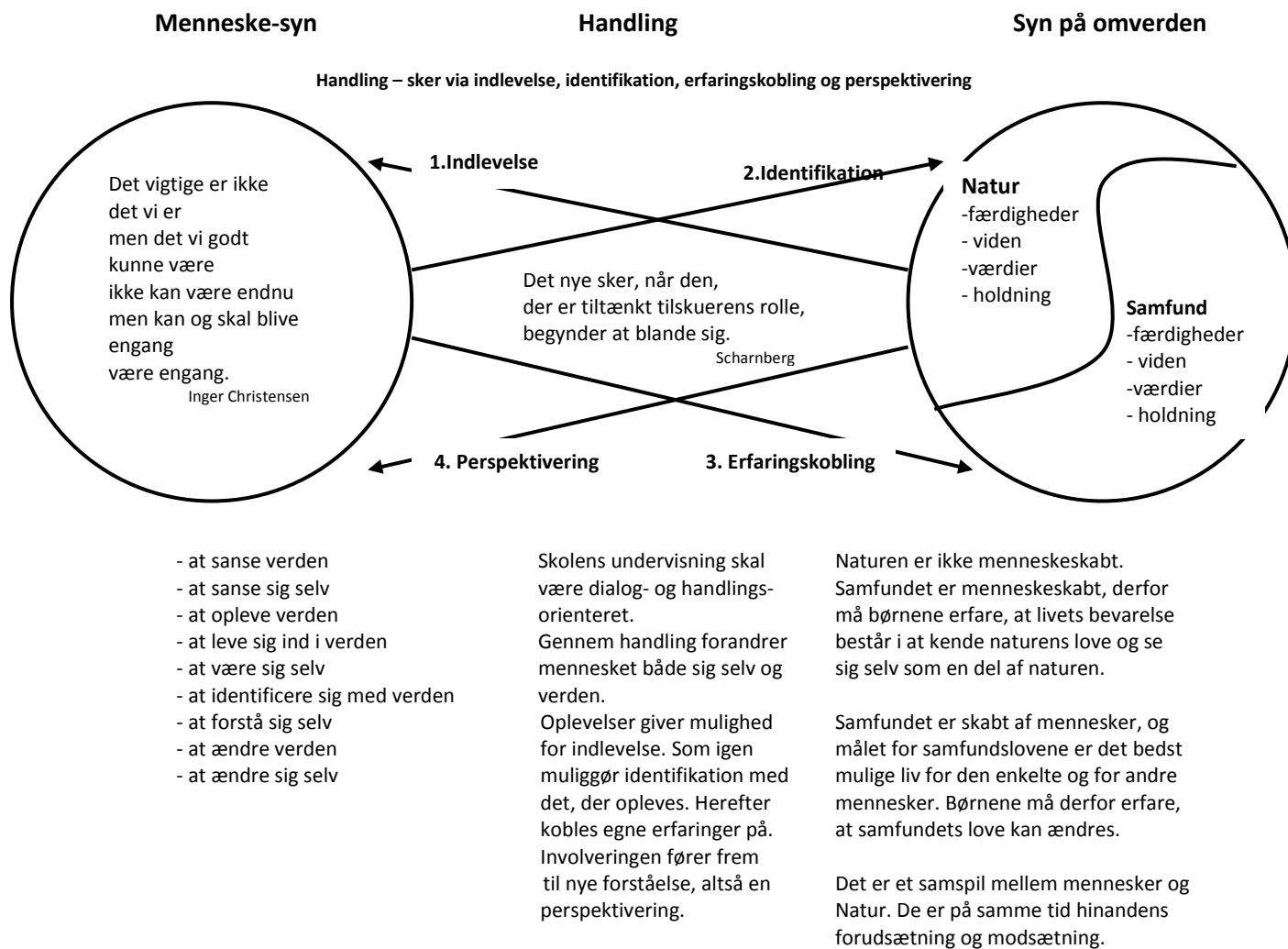
I den æstetiske læreproces arbejdes med **indlevelse**, altså de gode oplevelser og gode historier, der gør indtryk på børnene.

Børnene skal kunne **identificere** sig med de problemstillinger, de arbejder med, for eller vil engagementet og grundlaget for forståelse ikke være til stede.

Det kan ske gennem **erfaringskobling**, hvor de får mulighed for at bruge den viden, de allerede har.

Derved kan de opnå en **perspektivering** af deres viden, holdninger og værdier.

Ovenstående kan samles i nedenstående model:

Glæden og den æstetiske dimension i skolearbejdet

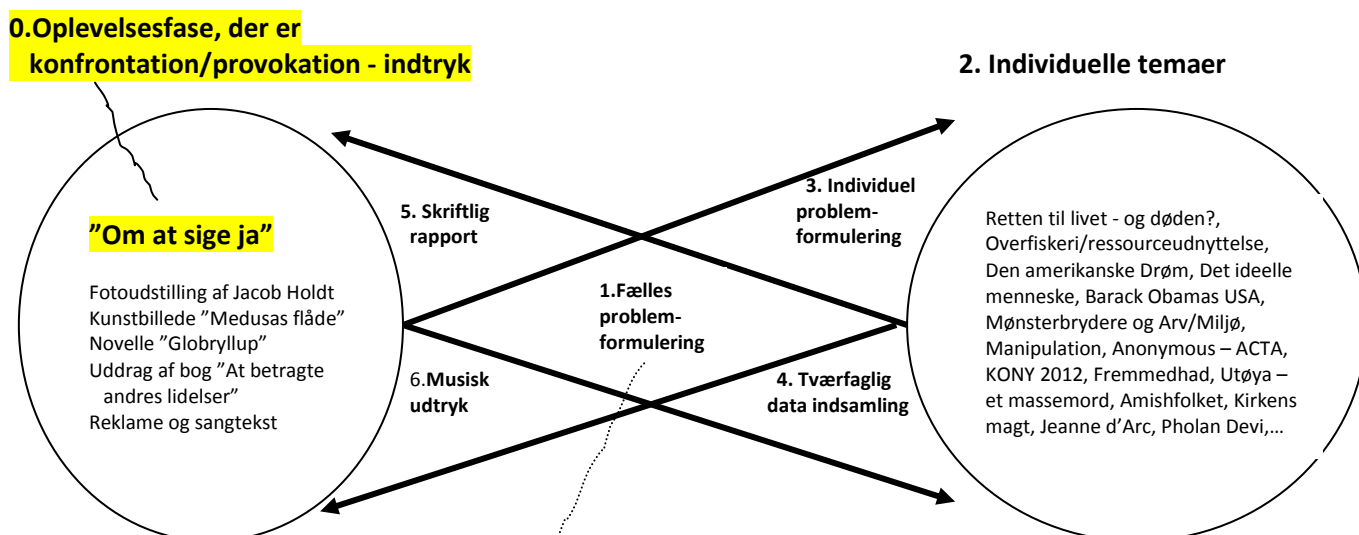
Kreative individer adskiller sig fra hinanden på et utal af måder, men én ting er de enige om: De elsker alle sammen, det de gør. Csikszentmihalyi

Og han har aldrig levet, som klog af det er blevet, han først ej havde kær. Grundtvig

Livsglæde og livsmod er centrale aspekter ved læreprocessen. Og viljen til at ville forfølge sine drømme og forestillinger. Livet er meget mere, end vi kender til. Det er faktisk ofte noget andet, end vi tror. Oplevelser åbner netop for denne nysgerrighed og involvering fra mange leder og kanter. Den mentale veloplagthed og skabertrang er afgørende, når vi skal klare os under nye og ukendte forhold. Og sådan er livet – et ukendt univers. Vi ved, at vi IKKE ved, hvordan fx den teknologiske udvikling vil foregå og påvirke vore livsvilkår. Børnene skal derfor have mulighed for at øve sig i at tackle nye og ukendte forhold. Sansesoplevelser er således udgangspunkt. Det er samtidig en konfrontation med noget nyt og anderledes, og det skal også være provokationer, der udfordrer tankegang og forståelse. Det gælder i konkrete forslag til opgaver på yngste trin, der passer til deres modenhedsniveau. Det gælder i filosofisk og abstrakt tænkning på ældste trin.

På hele ældste trin sker en indkredsning og drøftelse af problemfelter. Dette fører videre frem til en 'bouillontering': en platform, der kort og koncentreret præsenterer, hvad essensen af oplevelserne og dermed emnet er. Denne platform udfordres i en række åbne spørgsmål. Platform og spørgsmål udgør den fælles problemformulering, der danner rammen om det efterfølgende arbejde. Her vælger børnene hver især et tema, som er relevant i forhold til den fælles problemformulering, og som de brænder for at fordybe sig i. Glæden og lysten til at involvere sig bevidst i en vinkel af problemfeltet er afgørende for læringsprocessen. Emnet bliver således belyst fra mange forskellige temaer/vinkler.

De unge mennesker begrundes, hvorfor deres tema er relevant. De formulerer en arbejdsplan, hvori de bl.a. beskriver hvilke fag, de forventer at bruge i deres dataindsamling – fagene vælges fra de tre hovedområder: naturvidenskabelig, samfundsvidenskabelig og humanistisk/praktisk-musisk område. Deres fordybelse og formidling leder frem mod erkendelse af, at et bedre liv og en bedre verden er afhængig af mennesket selv. Relationen mellem indtryk og udtryk. Nedenstående er en model af projektarbejdet på ældste trin, fra emnet 'Om at sige ja'. Se yderligere afsluttende projekter på hjemmesiden.

Verden har indset, at uvidenhed og mangel på oplysning fører til frygt og uretfærdighed. Medierne er vores vindue til verden og har sammen med den politiske og personlige manipulation mulighed for at påvirke vores syn på andre mennesker og kulturer. Jacob Holdt sidestiller begrebet "cost-benefit" med det, at alt hvad du giver, får du igen, idet den rendyrkede egoisme modarbejder fællesskabet. Det handler derimod om at være åbensindet, lade sig provokere og respektere sin omverden. Du vælger ikke selv, hvor du kommer fra, men du vælger selv, hvor du vil hen.

- Hvorfor er det vores ansvar at løse andres konflikter?
- Hvordan undgår man svigt og undertrykkelse?
- Hvilke store mønsterbrydere har der været?

Formålet med Bifrost-skolegangen er, at børnene får forudsætninger for at skabe det bedst mulige liv for sig selv og andre på denne planet. Uanset om man er barn eller voksen, gælder det om at kæmpe for det gode liv. Det vigtige er ikke, hvad vi er, men kan blive... **Hvad er glæde? Glæde er spontant at sige ja til livet. Til mulighederne. Til at involvere sig. Til at undersøge og skabe viden. Til at udtrykke sig nuanceret og blande sig. Til at skabe mening. Til at gøre en forskel.**